

(0/45)



PERIODICH QUINZENAL, ARTÍSTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any XI

Barcelona, 15 de Juliol de 1890

Núm. 240

PREUS DE SUSCRIPCIÓ	ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	Fundador: Carlos Sanpons y Carbó	PREUS DE SUSCRIPCIÓ, PAGANT EN OR	ANY	SEMESTRE
Espanya.	15 pessetas	8 pessetas	4'50 pessetas	DIRECTOR	Cuba y Puerto-Rico.	5 pesos forts	2 pesos forts
Països de l'Unió Postal.	20 " "	11 " "		FRANCESCH MATHEU	Filipinas, Mègich y Riu de la Plata.	6 " "	3'50 " "
Números solts, 1 pesseta. — Anuncis, á preus convencionals				Administració: Gran Vía, 220.—Teléfono 130	Los únichs encarregats de rebre'ls anuncis estrangers son los		
Se publica'ls días 15 y últim de cada mes					Srs. Saavedra germans, Taitbout, 55, París		

SUMARI

TEXT.—*Crònica general*, per Jacinto Laporta.—*Nostres grabats*.—*Lo cop de mà de Manresa*, per Joan Pons y Massaveu.—*Traducció de Fasteurath* (poesia), per Miquel Costa y Llobera.—*Un malentès*, traducció per Narcís Oller.—*L'Excm. Sr. D. Melcior Ferrer*, per Joaquim Cabot y Rovira.—*Cor y sauch* (acabament), novela, per Antoni Careta y Vidal.—*A la Patrona de Valencia* (poesia), per Francesch Fayos.—*Las armas. Los armers catalans*, per Aristides Mestres.—*Primers recorts de Girona*, per L. Garcia del Real.—*Revista de teatres*, per X.—*Llibres rebuts*.

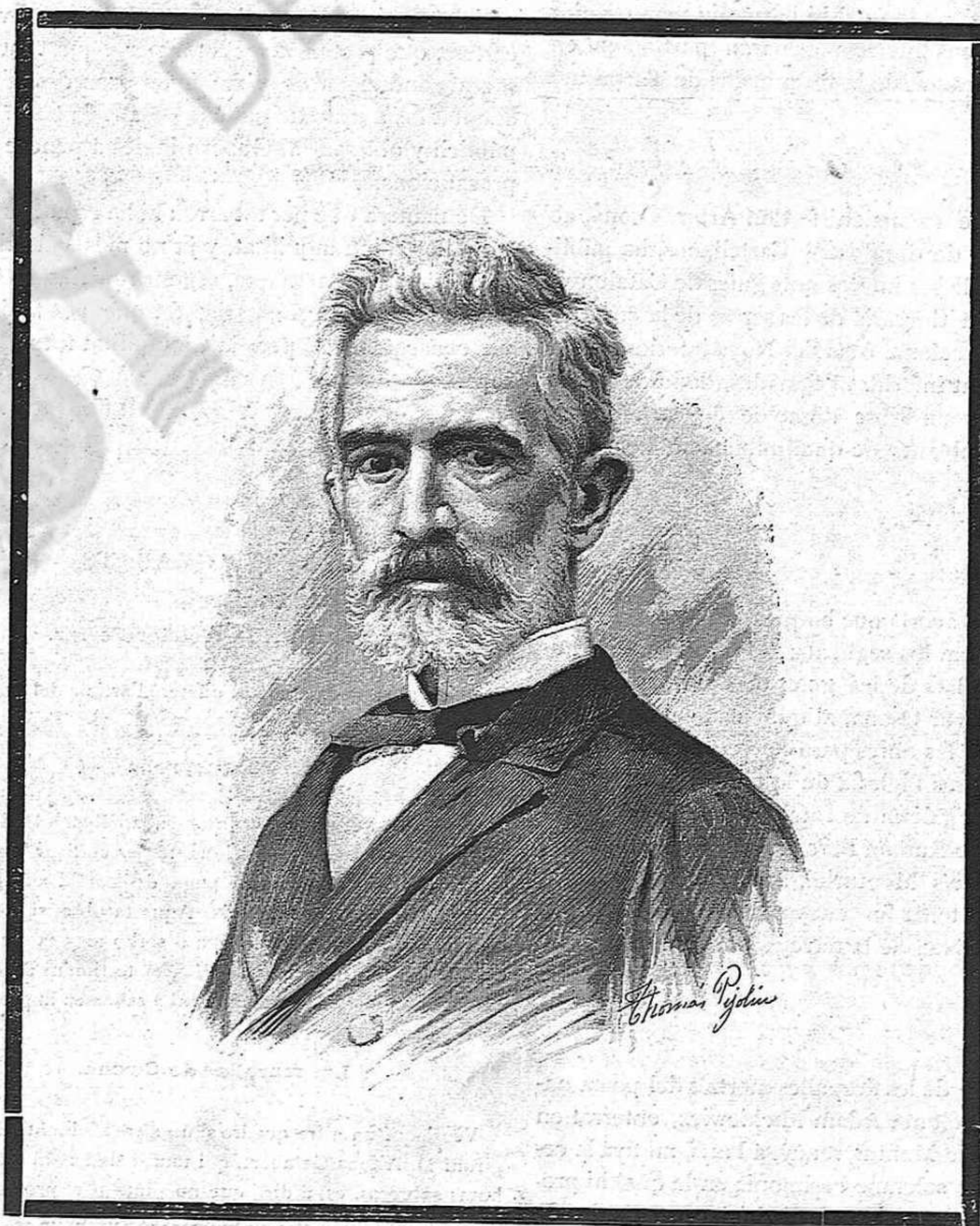
GRABATS.—*Excm. Sr. D. Melcior Ferrer, Marqués de Cornellá*, per Thomás Pijolli.—*La Porqueyrola*, quadro de Joan Vila.—*Las murallas de Girona*, quadro de Alfons Gelabert.—*Manresa: Vista general, Casa del Comú*, dibuxos per J. Carrasco.—*Arabe del Cayre*, quadro de V. Volpe.—*Lo passeig dels xiprés a Granada*.—*Per l'ànima de la difunta*....., dibuix per Joseph Roca.—*Claustre del Monastir de Pedralbes*, per J. Vehil.—*Lo pont de la Seuila, en la línea de La Zayda á Reus*, per M. Suñé.

CRONICA GENERAL

Ja parlan bé'ls castellans que diuhen allò de que un clau ne treu un altre: la opinió pública, qu'estava tan ocupada ab les notícies referents á l'epidemia colèrica regnant en alguns pobles de Valencia, tot d'un plegat desviá la seva atenció cap á un'altra banda, esperant la solució d'un problema que s'havía plantejat sens que hi hagués motiu d'esperar tal cosa. No sabentse com ni per què, va comensar á bambolear lo Ministeri presidit pe'l senyor Sagasta, y després de varies consultes y anades y vingudes, se va encarregar al capdill dels conservadors la tasca de formar lo nou Gabinet que de pochs dies ensá's cuyda de fer la felicitat d'Espanya. Y, com succeheix sempre en consemblants circumstancies, per tot arreu la munió dels que temps há vivían allunyats del poder s'afanyá á pendre lloch en la taula que'ls apexats fusionistes anavan á dexar buyda. Aquests renunciavan de mal grat als goigs del poder, y'ls altres se fregavan les mans de gust al veures en disposició de treballar pe'l bé de la patria.

La qual ja sab á què atenirse respecte als propòsits de la gent política que va prenent per tanda la direcció dels negocis públichs.

Ja al punt de realisarse aqueix cambi de Govern,



EXCM. SR. D. MELCIOR FERRER, MARQUÉS DE CORNELLÁ.

† lo 5 de maig d'enguany.

per Thomás Pijolli.

se van anunciar generals demostracions que no havían de plaure gayre als novament cridats al poder; però fins ara, que's sápigá, no hi ha hagut més que alguna manifestació en Valencia pera protestar de la pujada dels conservadors, y es clar que no hi havían de mancar les clássiques xiulades y consegüent dispersió dels manifestants per obra dels agents de orde públich.

Y ara, passada la primera impressió, torna tothom á referse y á no recordarse de que'ns governe l'un ó l'altre; perque la confiansa s'ha perdut temps há, y la nació no sab veure per ahont li podrà venir lo remey qu'exigeix sa grave y complicada malaltía. Y fet y fet, interessa més á tothom lo conèixer l'estat sanitari, y d'aquí que's torne á parlar del curs de l'epidemia, que, per fortuna, no sembla adquirir fins al present grans proporcions, ja que son relativament pochos los cassos de cólera que's registren diariament y poques també les localitats invadides, si's té en compte que ara mateix han passat dos mesos d'ensá que's va moure la alarma consegüent á l'aparició de la terrible malaltía en la Pobla de Rugat. Tant de bó que abiat poguessem dir que lluny de propagarse l'epidemia va minvant lo seu rigor en los punts ara invadits; ¡bé'n tenim prou de plaques, en nom de Deu!

* *

Lo certámen celebrat per l'Ateneu Tarrasench doná lloch á una festa digna de la culta ciutat del Vallès; lo discurs presidencial del senyor Roca y Roca, llegit abans de la distribució de premis, fou oportú y merescut la més unánime aprobació. Entre'ls autors premiats, que son molts, hi figuran alguns dels més notables poetes catalans y no pochos escriptors tarrasenchs, que s'han despertat al escalf d'aquella festa, ab lo qual hi há motiu pera esperar que'ls certámens literaris formarán part d'aquí en avant del programa de la festa major de Tarrassa.

* *

L'infatigable excursionista don Artur Osona, ab la colaboració de don Joseph Castellanos, ha publicat una altra de ses interessants guies de Catalunya, tal es la «Guía itineraria de las serras de la costa de Ponent de Barcelona, ó sia del Noya inferior al mar y del Llobregat inferior al Panadés, dividida en 42 itineraris». Es un llibre digne de figurar al costat dels altres semblants de qual publicació hem anat donant noticia.

* *

Entre altres acorts que ha pres ara'l nostre Ajuntament, citarem los següents: adquirir un bon número d'exemplars de les guies de Catalunya publicades pe'l senyor Osona, al qual acabem de referirnos; comensar les obres pera convertir en panteó de catalans cèlebres l'iglesia de la ciutadela, y colocar enguany en la galería de catalans ilustres los retratos del compte Ramon Berenguer I, lo dels *Usatjes*, y de don Narcís Monturiol, autor del *ictíneo*, que tan oblidat se tenia fins ara que sembla donarse per resolt lo problema de la navegació submarina.

* *

La traslació de les despulles mortals del poeta nacional de la Polonia Adam Mickiewicz, enterrat en lo cementiri de Montmorency, á París, motivá la celebració d'una solemne cerimonia en la qual hi pronunciaren sentits discursos distingits personatjes de la nació vehina y alguns polachs, com lo príncep de Gartorysky en nom de la *Societat històrica y literaria polaca*, y M. Koriébrodski, delegat per la Dieta de Galitzia. La Comissió enviada per la matexa Die-

ta polonesa, y presidida per M. Ladislau Mickiewicz, sortí de París l'endemá d'haverse celebrat aquella solemnitat patriòtica, portantsen cap á sa terra les cendres del eminent poeta, les quals han d'ésser enterrades á Cracovia.

Aquest testimoni d'admiració y entussiasme per part de l'antiga nació polonesa envers la memoria d'un de sos més il·lustres fills, excitá'l sentiment nacionalista de les Associacions y dels estudiants polachs de l'Austria, que volían fer una manifestació de simpatía al pas de la damunt dita Comissió per la ciutat de Viena; però no's pogué dur á terme tan llohabre intenció per los destorbs qu'hi posá'l Govern austriach, que's serví de medis los més puerils, ridícols y tot, tractantse d'un Govern que s'envaneix de tenir ben assegurada sa dominació; ab aquest procedir despòtich contrasta notablement la manera com s'ha portat en aquest punt l'autocrática Russia, que ha dextat lo pas completament franch als seus súbdits polachs qu'han volgut trasladarse á Cracovia, ahont malgrat tots los entrebanchs van acudint los bons fills de Polonia, de tots los membres de sa desdixada nació, «feta á la sort per césars bandolers» (com diu un dels nostres poetes), desitjosos de contribuir en lo qu'ara per ara'ls permeten les circumstancies á l'enaltiment de la memoria del gran patrici y entussiasa cantor de la llibertat é independencia de son poble.

* *

L'atenció dels parisenchs está avuy día fixada en lo procés Gouffé; tenen gran interés les declaracions del cèlebre Eyraud, que, com se sab, havia lograt evadir l'acció de la justicia fins que va caure á les mans de la policia de l'Habana.

En Londres lo que ha somogut més l'activitat dels noticiers aquest dies es l'haverse declarat en vaga'ls carters, que pretenen mellorar per aquest medi les seves condicions de vida; igual procediment han adoptat los agents de policia, posant en perill l'orde públich y obligant al Govern anglés á pendre series precaucions.

De manera que per tot arreu hi há espurnes d'una certa lley d'intranquilidat; y ja no més cal saber en què parará l'agitació que, segons noticies, ha torbat la pau relativa de Bulgaria, fet que pot tenir graves conseqüencies pera la tranquilidat futura d'Europa.

J. LAPORTA.

NOSTRES GRABATS

L'Excm. Sr. D. Melcior Ferrer.

Véjas en altre lloch d'aquest número l'article del Sr. Cabot.

La Poqueyrola.

Es un quadret del jove pintor sabadellench D. Joan Vila, que molt bonas disposicions té per cultivar ab profit aquest art, qu'es llástima no puga dedicarshi més per sas distintas ocupacions habituals. Aquesta obra, si no revela una má experta (com no arriba á serho may la del aficionat que no pot fer art tot lo día), es testimoni de que son autor té bon ull per veure'l natural y sabersen impressionar.

Las murallas de Girona.

Véus'aquí un altre quadro d'un altre aficionat, lo pintor gironí D. Alfons Gelabert, qui també dedica al seu art las horas sobreras, es á dir, que no pinta per professió sinó per gust de pintar, per la delectació que dona la contemplació y l'estudi de la Naturalesa; enamorat de las glorias de la ciutat inmortal, trasladá fá temps á la tela la vista de sas esborancadas murallas, qual quadro tenim avuy lo gust de reproduhir en las nostras planas.

Manresa.

La vista general y la fatxada de la Casa del Comú, que, junt ab l'escut de la ciutat, publiquem en aquest número, acompanyan l'escrit del Sr. Pons, que igualment insertem.

Arabe del Cayre.

Aquest quadro de Volpa no es més que la pintura d'un tipo més entre'ls molts de pell negra qu'han servit de modelos á tant pintors y dibuxants; però está fet ab seguretat y bon gust, fentnos conèixer una variant curiosa de la rassa africana.

Lo passeig dels xiprés á Granada.

Es un dels llochs més poètics de la ciutat morisca, que convida al descans y á la meditació, ab aquells arbres centenaris qu'han vist tants cambis y veuen passar á sa ombra generacions y generacions. Los monuments de la ciutat atrauen al foraster ab sas maravellas; però aquests arbres vells parlan encara més al esperit, envellint y rebrotant mentres las pedras dels palaus se gastan y tornan pols.

Per l'ánima de la difunta.....

Aquest dibuix del jove artista Sr. Roca, ns presenta un tipo ben bé de casa, arrancat del natural. Lo viuado que passa cada día la seva horeta á la parroquia resant per la seva dona morta, que tanta falta li fá; ¡qui'l cuydará com ella, ni qui li arreglará la roba quan necessiti un pedás ó un surgit? ¡Si fos més jove, podría trobarne un'altra, però ara....!

Claustres de Pedralbes.

Lo cèlebre monastir es molt conegut per fora, però no ho es gayre per dins. Lo dibuix que publiquem reproduheix la vista del claustre ab son pou central, y per ell pot véures la bellesa interior d'aquell edifici, que tanta importancia té en la nostra historia catalana.

Lo pont de la Seula.

Es altre viaducte dels de la línea en construcció de La Zayda á Reus, projectat pe'l distingit enginyer Sr. Maristany y construït per l'entés contractista Sr. Mumbri; es un dels més bonichs, ab nou archs y ab una elevació de trenta quatre metres sobre'l torrent ó riera qu'atravessa.

LO COP DE MÁ DE MANRESA

Ó SIA LA MORT DE'N «GARIBALDI»

Tot va venir del *Turch*, l'animalot d'un dels concurrents de tarde al Inglès; embotornat, vell y lle-ganyós mastí, sens altra gracia que la d'embrutar las genolleras dels parroquians, al arrebasárloshi'l terrosset de sucre reservat á posta pera la «copeta».

—¡Vaya un trasto!....—esclatá un de mos companys, novell corredor de drogas, tot xarrupant lo derrer glop de café y enretirant la tassa ab des-gayre.—L'alaban com una exquisitat, y.... ¡mireu!.... ¡ni de franch ni ab tornas lo pendria!.... ¡Si es un rebregot!.... ¡Malaguanyats terrossos de sucre per tant escarafallós pellingo!.... ¡No es pas que m'enamorin las bestias; però quan recordo á n'en *Garibaldi!*.... ¡Quín gos!.... ¡Quína bondat de gos!.... ¡Allò sí qu'era tot un animalet!.... ¡Com qu'ell me doná á conèixer qu'hi há bestias que semblan personas, axís com personas que semblan bestias!.... Mireu.....—

Y á pesar de que'l bon corredor es d'aquells subjectes que pera trencar una basta han de devanar la troca, com lo temps la donava en pluja y era parat ja'l día pera mos assumptos, vaig repaparme al setial, ben conformat á que'm retragués tota l'auca de sa vida.

* *

—Mireu..... Parlo d'allavors... de'n Targarona.... Ja feya una temporada que'ns havían destacat á

Manresa, per temor d'un cop de mà dels carlins, quan vaig fer amistat ab en *Garibaldi*. . . ¡No vos afigureu ara que'n *Garibaldi* fos una especialitat de rassa o un tipo de boniquesa, no!... ¡Ni de molt!... Era un gos blanch, llanut, llarch de morrogroguench d'ulls y d'enravenada cua; cua que cap, sava un plomall arrodonit lo mateix qu'un cucurutxo. Mireu si n'era de guapo, que al dar la primera guardia á la *principal*, que lá teníam aquí, al mateix convent de Montesson, d'una solemne cossa'l vaig desencabir de la garita.... ¡No se m'hi havia ajassat, lo molt fastigós, petanthi bacayna darrera bacayna, en tant lo *griso* me desarrebossava'l *manteu*, fentmel voleyar y tot com á vela de llagut o pendatxo de grua!...

»Allò de retoparlo á Manresa'm feu parar ab la bestiola. Fram al *cuero de guardia*. Tot escalfantnos al entorn del braser nos insinuava'l sargent sas sospitas respecte als carlins, que'ns amenassavan feya días ab una sorpresa, quan aparegué'n *Garibaldi*. Com feya una nit ventolera y crua, y'l diastre del *griso* era d'aquella lley que talla, potser l'amor de la braserada'l seduhía....—¿Què buscas per'quif....—li preguntá'n Serra, qu'era'l cabo de torn. Y vejent que la bestiola no s'apartava d'arrán seu, tot llepantlo á blincos, l'etjegá á la porta d'una patacada. Una mena de patacada, per'xò, que ni retirava á cástich ni's confonía ab postura.

»Llavors vaig sapiguer que l'animalot no era de'n Serra, ni del furriel, com jo'm presumía, ni de ningú, ab tot y ésser de tothom; ¡ey.... ¡entenemnos!... ¡de tothom del quartel!... Perque en quant als que no vestían kèpis, blusa blava ab vora-vius vermells, pantalons de vellut, subjectats pe'l cinturón de xarol ab xapa daurada, calsons de cuyro y espartdenya closa, poch hi bescambiava relacions. ¿Quí l'havía allotjat?... Tots ho ignoravan. ¿Quí se'n cuydava?... Ningú ho sabia. Y axò que, per lo lluent y rodant-xò, no li mancava l'apat á l'hora.

»—*A ver, ¡Garibaldi!*—crídá de cop en Serra, vejent que la bestiola frisava per entrar, tot arrambantse á la paret del *cuero*, y com demanant per mor de Deu.—*Coja usted su fusil, y á la orden!*....

»Donchs, ¿quí li haurá ensenyat lo exercici?...—vaig fer, sorprenentmen.

»—*¡Garibaldi!*... ¿Que no't dich res?...—Tornava en Serra, amenassantlo per sa maymoneria. Y com li sobtás sa malagana, afegí, dirigintsem:

»—*¡Volsthi jugar qu'algun carlinot me li ha plantat un jaco á las costellas!*....

»En tant, en *Garibaldi*, que s'havía fet ab un llistó de cadira, aná arriscantse fins al cabo, quadrants al arribar á sos peus....

»—*¡Formen!*.... *¡ar!*....—esclatá'n Serra, malmirantlo.

»Y en *Garibaldi*, que á la primera veu ja se havia posat dret, sostenintse no més qu'ab las potas de darrera, semblava que fins s'apuntalés ab la cua pera mantenirse més tiesso.

»—*¡Presenten!*.... *¡ar!*.... *¡Descansen!*.... *¡ar!*.... *¡Armas al hombro!*.... *¡ar!*.... *¡Apunten!*.... *¡Fuego!*.... *¡ar!*....

»—Prou, Serra, prou,—vaig esclafir, vejent tan atrafegada á la bestiola, per més que'm sorprenia y distreya ab sa trassa....

»—*¡Es que molts sorges no'l fan tan bé!*....—proseguí'l cabo.—*A ver.... ¡Rompan filas!*....

»Mireu; quan li maná'l *rompan filas*, casi'm trénc de riure.... Rebatre'l llistó, abaxarse de potas, fer un bot endevant y escapulirse com si l'empaytessen, tot va ser obra d' un *Jesús*.... ¡Fins li aparentá á n'en Serra com si tingués defici, o'n portés alguna de rumiada, y per la qual li passés la hora!....

»¡Vos dich que vaig prendarmen com un ximple!....

»Al revèurel pe'l matí següent, no vaig poguer menos qu'endressarli unas festas.

»—*Garibaldi*, ¿ahont se vá ab la càrrega?... ¿Ja te han engiponat los neulers?... ¡No es pas anar á pendre'l sol á las golfas, axò!....

»Duya atravessada pe'ls caxals l'ansa d'una fiambrera; la matexa de la que's valía'l furriel pera enviar cada matí, y per tan original conducte, lo parell d'ous ferrats al llepa-fils del *primero*.

»—Sí, apa, vés.... No'm mouré, no;—vaig dirli, assentint als prechs de sas ulladas.

»Bategá de cuà l'animalot, y après de redressarem de potas, s'escapulí escala amunt. Al devallar de las cambras, ja deslliurat de son servey, me saltá d'un bot á sobre.

»—¿Y donchs, *Garibaldi*, desde quan t'has fet ci-payo?... Conta.... conta....

»Y vinga saltironer.... Y dali que dali ab la cúa.

»—¿Que si serem amichs?...—vaig ferli, entenent que'm retreya lo de la garita.—*¡Hombre!*.... ¿No hem de serho?... ¡Vaya!....

»Remordit per lo de la cossa, vaig petonejarlo en mitj del morro. ¡Pobret!.... ¡Quina alegría la seva!....

»—No,—li vaig dir,—no hi tornaré més.... ¡Allavors no't conexia!.... ¡Era un xambó!.... ¡Un esbojarrat!.... La sola taleya d'estomacar als carcas m'atarentava de tal modo, que fins se m'esbossavan los sentiments.... No era pas axís abans, no; no t'ho cregas.... Si no feya bé, no feya mal; que ja es gran cosa.... Y mal á gratscient, menos encara.... ¿Comprends?... ¿Ho comprends?....

»En Serra va despartimos.

»—¿Que me'l festejas, noy?....

»—*¡Com si fos vostre!*....—vaig fer.

»—No, no; ja vos el dono.... ¡Vaya una ganga!....

¡Oh!.... ¡Y sembla que vos ha posat carinyo!....—afegí, observant que'l gos, despítat per son rebuix, se'm desfeya á salamerías.... Lo pas d'un cambi de guardias va esmunyírmel de la vora.... Bé calía ferho. ¡Martiri com lo de'n *Garibaldi* quan ensopegava una guardia!.... Culatasso d'aquí.... Cossa de allá.... Plantofadas de revés.... ¡Fins d'escupinadas s'hi valían!.... ¡Pobre bestial!.... ¡Y pensar que al mateix vespre ja me l'atossinavan!.... ¡Veureu!.... ¡Veureu!....

»Eram cap á la tarde de la Puríssima.... Una tarde més rúfula que la matexa nit.... Tocava á llista'l corneta, quan de cop un dels oficials, enviat ab dos *números* fins al cafè de la plassa pera esbargir la boyra qu'hi axecavan dos dels músichs sobre qüestions del joch, retornava á corre-cuyta, tot badrejjant desde lluny:

»—*¡Nos han venut!*.... *¡Los carlistas!*.... *¡Ja son dins!*....

»Deya que, tot assossegant als que's barallavan, sospitá d'algunas fatxas del entorn, y que, regonexent á un dels empassats, al llambregar per la cofurna, ja's menjá la jogada.... ¡Podeu contar com aniría'l quartel quan s'escampá la nova!.... ¡Burgit com lo d'aquella tarde!.... Tot eran crits y corredissas.... Uns tancavan los portals.... Altres reforsavan las guardias.... Redoblavan los tambons.... Bategavan las portas.... Espingavan las cornetas.... Anavan y venían los quefes.... ¡Jo crech que fins en *Garibaldi* havia perdut l'oremus! ¿No'm lladrava á n'a mí, tal com si m'hagués confós ab un esparracat capta-ranxos?... Mofantse d'aquell bat y bull, en Serra, que de poca latxa y sorna no n'hi havia cap més en lo batalló, anava escarnint entre dents:

»—«No hi há soldats al mon

Com los de'n Targarona,

Que per guanyar sis rals....»

»Un alarmant toç de formació va sobtarli la canturia....

»Ja aplegats al pati, van anar cundint las novas referents als facciosos. No sé pas com s'hi esbombavan; però, lo qu'encara m'admira, es que totas, totas, resultessen certas.

»Lo día abans s'havía acoblat á Suria las forsas d'en Castells, Xich, de Sellent, Ton de la Grossa y altres, pujant com á 1.200 homes; havent concertat desd'allí, y entenentse ab los de dintre, nostra sorpresa y copo. ¡Un quinquillayre de la baxada de Sant Miquel ja'ls tenía amanits quatre o cinch fardos de boynas, figureuvos!.... Allí, á entrada de fosch, una trentena dels triats, dirigits per en Rivero, qu'havía sigut voluntari, enfilavan la carretera de Sant Domingo, seguint per carrerons dret als del Pedrega y del Carme, y entafurantse per la porta del barri al cafè de can Gual, que dona á la plassa de la Constitució y domina la casa de la Vila, tot arracerantse pe'ls encontorns y rabals lo resto de las forsas. Previnguts com venían; conexedors d'aquellas tasqueras; ben ensinestrats per los de casa, y ja entre dos llustres, pera més afavorirlos, no cal afegir si'ns las aplanarían de serio.... Prou nos ho pronosticavan ab sa cridoria los encauhats á can Gual.... ¡Com qu'eran de témer, vaya!....

»Se reduhían nostras forsas á dos companyías de cossos franchs, bon xich mermadas, puig no arribavan á vuytanta; alguns malalts y ressagats, provinents d'altras columnas; dos xarangas de cassadors, que tenían lo batalló fora, y'l retén de ca la Vila, que no passava de quaranta números. La circumstancia de que alguns dels quefes, franchs de servey, no s'escaiguessen al quartel en aquella ocasió, nos encaparrava bon xich.... ¡Prou sabíam ahont eran!.... ¡Ja ho crech!.... Al cafè de'n Terradas, al pis de dalt, en lo salonet dels billars y'l tresillo, tot fent ballá'ls ossets ab aquell garbo; però, ¿quí s'hi arisca?....»

»Un oficial, un de Barcelona, que li deyan en Francisco dels esprits, sorprès dins l'altre cafè al exténdrers la nova, s'hi esquitllá com una bala. Seguíam darrera seu dos *números*, comanats per en Serra, nostre cabo. En *Garibaldi* que se'ns havia acomvoyat al ensumar que sortíam, anava á la vanguardia, tot girantse á cada pas com per endevinar dret ahont la duyam.... Al travessar per can Gual, va decantarse en rodó, lladranti ab rabia una esta-na....

»—*¡Prou me'l van apallissar aquí!*....—esclatá en Serra, retrayent lo del cos de guardia.—*¡Si en Rivero'l conexia tant!*....

»Lo cafè de'n Gual s'esqueya á mitja llum, com ensopit; però axís y tot, s'hi notava bé que la ballavan pe'ls dintres.... Al dexar la plassa, en *Garibaldi*, adonantse de'n Francisco, que's bevia'ls vents, apretá á córrer com una furia....

»Anava en Francisco sens barret, erissats los cabells pe'l esverament y enlayre'ls brassos, tot fent signos.... Quan arribá á can Terradas, ja'n *Garibaldi* hi esgarrapava las vidrieras.... No, ¡si no més mancava que parlés per'ésser personal!....

»—*¡Fages!*.... *¡Oh Fages!*....—crídá en Francisco, pataquejant las ventallas....

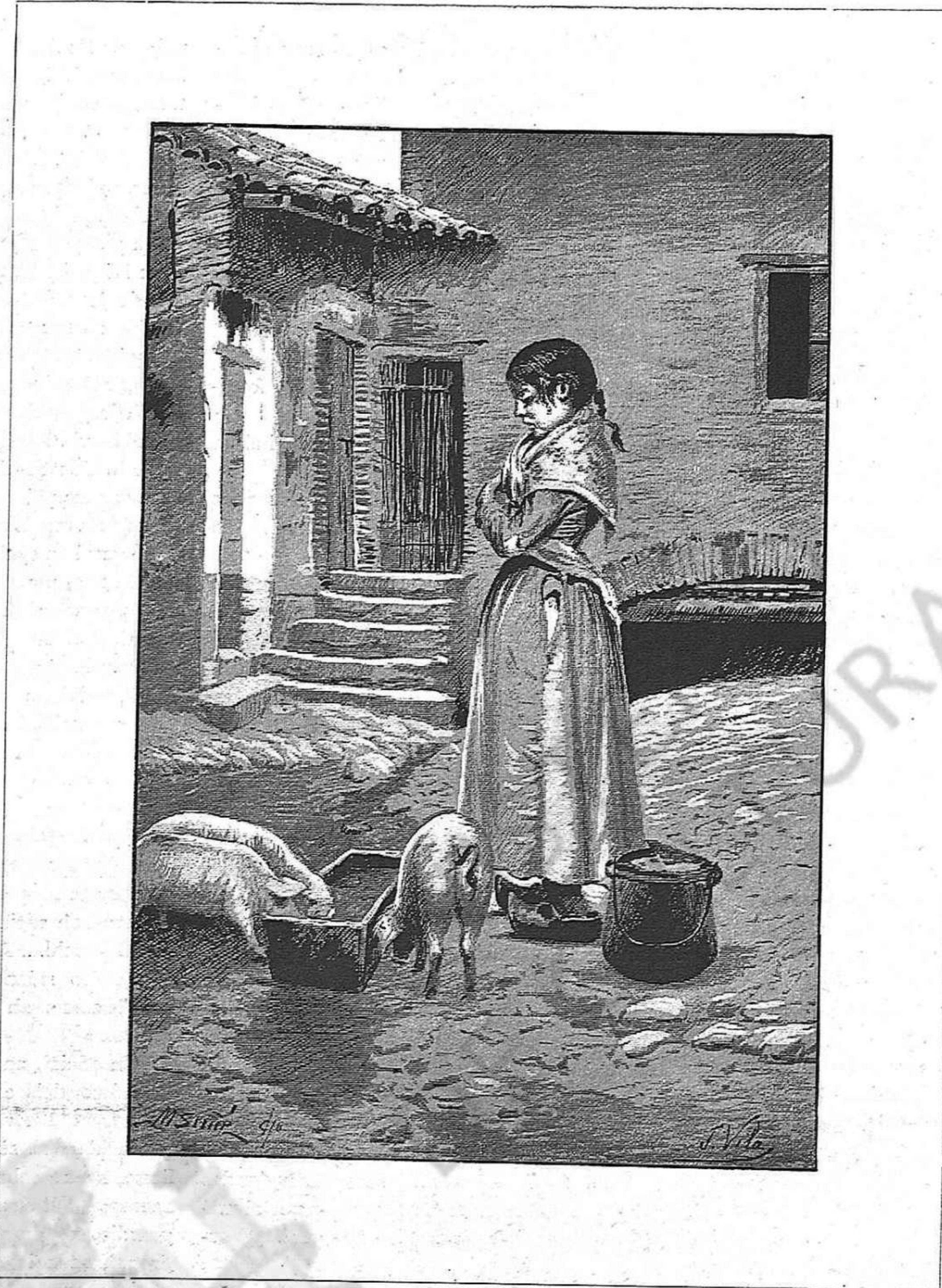
»S'ohí un soroll de talons, un fregament de cadiras après, grinyolá'l balcó totseguit, y'l tinent Fages s'abocá á la barana.... Quan entengué lo de la sorpresa, ja blincava escala avall.... Un capitá que es deya Farigola y un tinent anomenat Reus, que també s'esqueyan *treballant lo marfil*, botían darrera de'n Fages, fins á trepitjarli'ls talons.... Lo espatech d'un fusell al exir al portal, feu posar á la colla en guardia....

»—*¡Nada, nada,* dret á ca la Vila!....—esclatá en Francisco dels esprits, apretant á córrer.

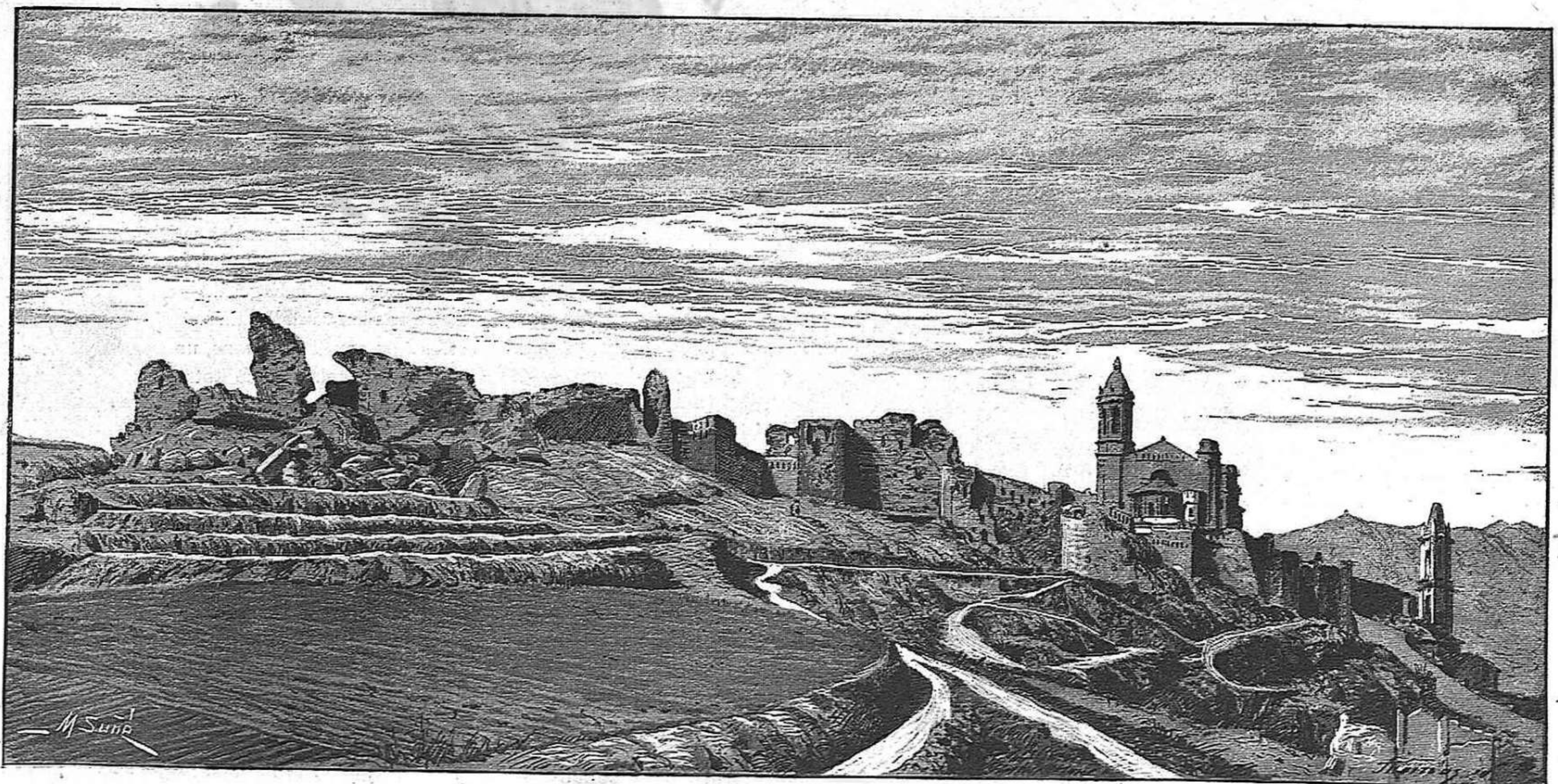
»Al donar las primeras gambadas, s'ohí una veu anomenant á n'en Fages:

»—¿Ahont vas?... ¿Què hi há?... ¿Los carlistas?....

»Era l'Andreuher de Sañs, capitá de la primera, que no s'havía adonat encara de lo que passava,



LA PORQUEYROLA, QUADRO DE JOAN VILA.



LAS MURALLAS DE GIRONA, QUADRO D'ALFONS GELABERT.

entevanat per un *codillo*.... Al arribar á ca la Vila, ja pujavan los facciosos per la endevallada dels Juheus.... ¡Viva Carlos VII!.... esclafiren al vèrens.... Lo cabo Quer exí, ab alguns individuos pera desallotjar al escamot que's guaria en la recanada d'un dels carrerons.... ¡Arriba y á ellos!.... se ohía d'una y altra banda.... Y com pera protegir als nostres, sortiren als balcons que donavan al carreró, encarantlos la filosa; lo foch aná cundint ab esferehidora pressa.... En tant, lo capitá Andreuhet, qu'alarmat pe'ls alarits á *Carlos VII*, s'escapava del cafè, llensantse d'una correguda al quartel, al objecte d'incorporarse ab sas forsas (las duas companyas de voluntaris), queya en mitj de la plassa, ferit de retop.... Lo tinent Fages hi acudí ab quatre gambadas.... (Era un valent.... Durant la guerra del Paraguay havia obtingut lo grau de capitá en lo mateix camp de batalla, per haverse apoderat d'una pessa d'artilleria....) No fou menos arroxat en *Garibaldi*.... Encara no havia caygut l'Andreuhet, que ja hi era á sobre.... Conduhit á ca la Vila, malgrat y las escopetadas que s'anavan espesheint per segons, se li feu la primera cura.... Tenfa'l balasso á la cama.... Lo que més temía era que si ho oloravan los del quartel, que ja se las heyen ab los de més enllá, no perdessen lo cotatje.

»En *Garibaldi* y las mullers dels agutzils s'encarregaren d'assistirlo. ¡Ellas cuydavan de la ferida: l'altre d'axiribirlo ab festas!....

»La persistent cridoria dels de can Gual nos feu atalayar á la plassa.... Era que l'alferes Cristiá, al cap d'una vintena dels braus, exía del quartel pera incorporar-se ab nosaltres.

»—¡Arriba, minyons!... ¡Arriba, minyons!...—baladrejavam per enardirlos.

»Protegit sa sortida, lo sargento Panadés, junt ab vuyt números, embestí á la bayoneta calada als del carrer de Sobresoca, que'ls molestavan de ferm.

»—¿*Quién vive?*—esclatá al vèurels.

»—¡*Voluntarios de la libertad!*—contestaren.

»Mes com *filés* lo sargento que duyan mantas blancas y blavas, á vías, maná foch en sech. També en *Garibaldi* hi va córrer.... Mes tant debó no s'hagués mogut d'hont era.... Veje als de'n Cristiá; dexá als de casa la Vila per los del quartel; va confonders ab lo *pelotón*, y com al arribar al mitj de la plassa ja'ls de can Gual los cosían á bala seca, arracerats pe'ls llindars, allí'l prengueren per *blanco*. Quatre dels de'n Cristiá caygueren ferits. A n'en Cristiá li foradaren la roba per cent indrets; mes, vejeu si es extrany.... ¡sens encetarli'l cuyro!.... A n'el pobre *Garibaldi*.... ¡Si tot lo ruxat li havia caygut á sobre!.... ¡Allí quedá, acribillat de balas, pantejant, escolantse arreu, tot ell clapejat de sang desde'l morro á la cual.... ¡Al vèurel espeternegar, vaig sentir una quimera contra'ls carlins, que m'hi hauría fet á mossadas!....

JOAN PONS Y MASSAVEU.

(Acabaré.)

TRADUCCIÓ DE FASTENRATH

Hem rebut impresa aquesta traducció que ha fet de la poesia del Sr. Fastenrath nostre bon amich y estimat poeta Mossen Costa, y la publiquem á pesar d'haverne dat ja un'altra versió en lo número del 15 de juny passat, per a rahiment al escriptor alemany y per devoció al poeta mallorquí.

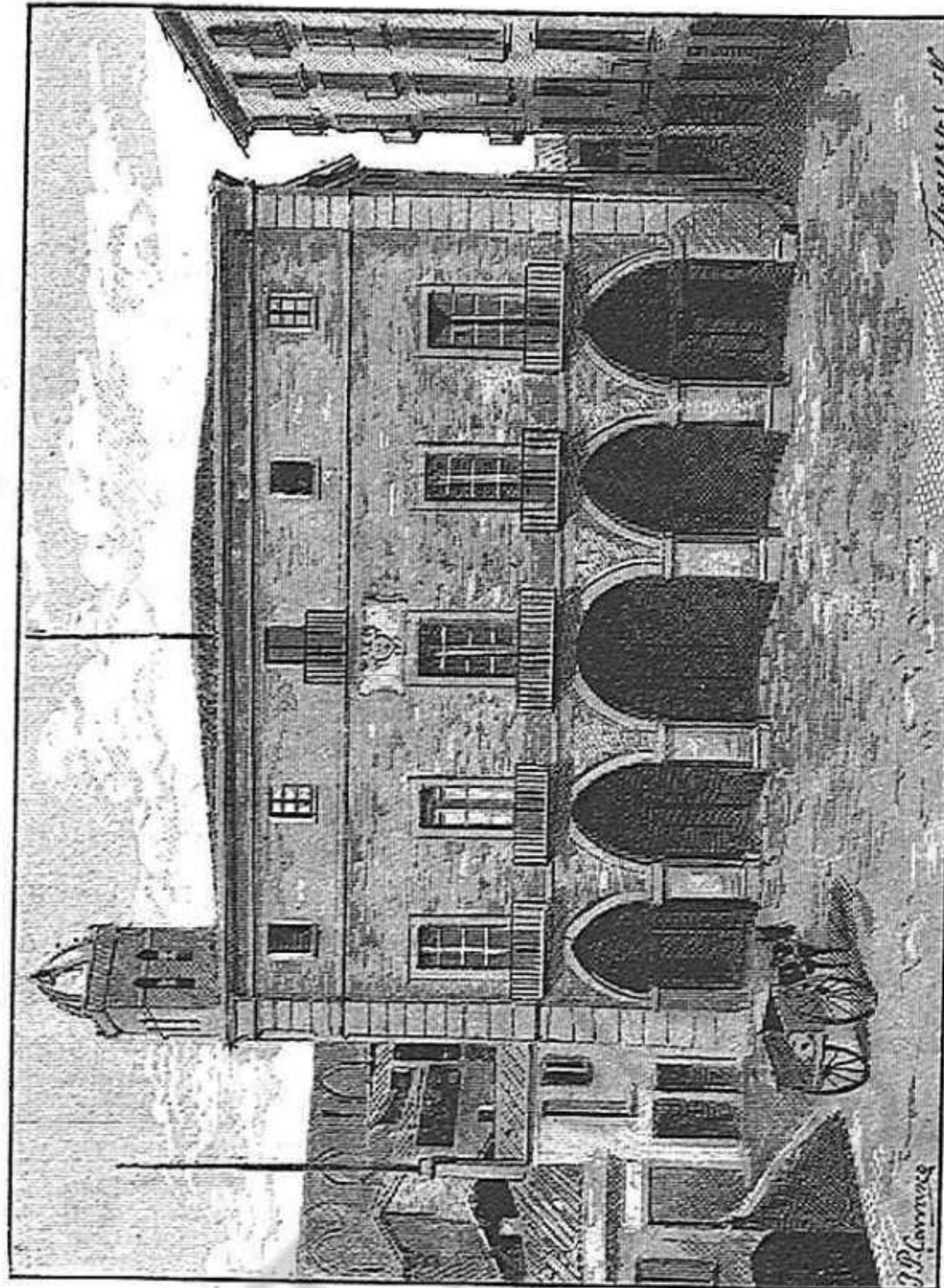
DEDICATORIA (1)

Á MA GERMANA TAN PREMATURAMENT DIFUNTA

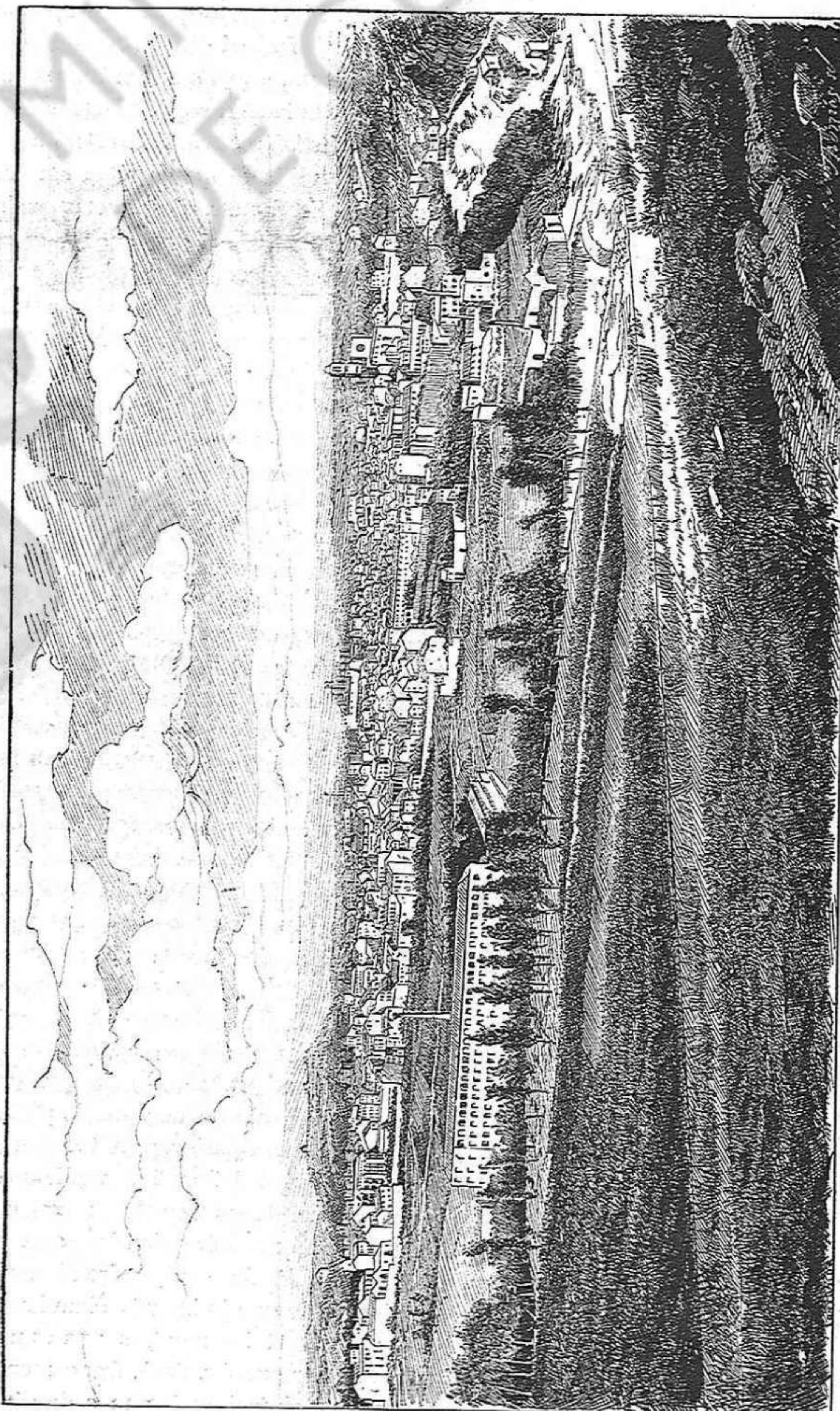
LA POETISSA ANNA FORSTENHEIM

Nova vida riu al sol;
tot canta al Maig y s'ufana,
y sols puch durte, germana,
corones de dol, de dol!

1) Aquesta dedicataria (*Widmung*) es la que precedeix l'admirable Antologia de poetas catalans traduhts al alemany per l'insigne poeta y escriptor de Colonia Dr. Joan Fastenrath. Traduhint d'una llengua



MANRESA. CASA DEL COMU
DIBUXOS PER J. CARRASCO.



MANRESA. VISTA GENERAL

Tot lo noble't va lluhir
y d'amor la terra ornada,
¿per què, donchs, t'en ets anada
just al florir, al florir?

Fantasiat ab transport
ton llibre de *Samaría*,
¿per més sant comeng, devía
cobrirte la mort, la mort?

Quant ab més sublimitat
brunzian tes notes santes,
¿per qué les cordes vibrantes
han estallat, estallat?

¡Quín cor! Ab potent batut
com cap altre s'extremía
d'eix poble en la poesia.....
y s'es romput, s'es romput!

De dolor cuydí espirar;
no sentía per l'esfera
ni retrunyar dins l'ossera:
¡Suscitar, resuscitar! (1)

Puis qu'en ventura sens fons,
puis qu'al Maig d'eterna vida,
morta, viurás resurgida,
corona't duch de cançons.

Ascolta: d'obscur fossar,
fort lo cant de Catalunya,
la llengua d'avíor llunya
se torna alçar, torna alçar!

Pe'ls camps catalans arreu,
per tota llar catalana,
Fé, Amor y Patria agermana (2)
de mil trobadors la veu.

Musa d'anhels infinits
diu dels hèroes les proeses,
breça l'infant ab tendreses,
sublima estelades nits.

Pregá del temple en les naus,
y en lo cementiri plora,
y en cada festa ahont ora
mescla sos himnes suaus.

Al Montserrat alterós
ab los pelegrins s'en munta,
l'aplech de nocés ajunta
y gaudeix ab lo ditxós.

Ruïnes, que del passat
diuen lo gran, estudia;
y'ls trobadors associa
sota'l penó més sagrat.

Tals cántichs al ressonar,
¡oh! desperta, ánima aymada.
Filomela al cel volada,
torna á cantar, á cantar!

MIQUEL COSTA Y LLOBERA, PRE.

tan diversa y conservant les mateixes estrofes y repeticions del original, aquesta versió resultarà defectuosa.—Dispensi'l sabí poeta del Rhin l'atreviment del traductor, y accepti aquest ressò apagat de les seues bellíssimes y delicades estrofes. Será al menys un *eco* d'aquexes riberes mallorquines, que li foren tan agradables en la recent excursió qu'ell feu per la nostra patria tan poch coneguda.

(1) Lema ò expressió de la poetessa difunta.

(2) *Patria, Fides, Amor* es la divisa dels Jochs Florals.

UN MALENTÉS

PER ALFONS DAUDET.

VERSIÓ DE LA DONA

¿Què té? ¿De què's queixa? No ho arribo á entendre. Jo he fet tot lo possible perque fos ditxós.... Be sé, Senyor, que més m'hauría agradat casarme ab un notari, un procurador, un home més posat, al menos per la seva carrera, que no pas ab un poeta; però, en fi, tal com ell era m'agradava. Ja'l trobava un xich tarambana; però era agradabló, ben educat, tenía'l seu passamenty jo pensava qu'un cop casat la poesia no'l privaría pas de buscarse una bona colocació, ab lo qual no'ns hauría mancat res. Ell també, alashoras, trobava que jo era feta per ell. Quan venía á veurem á casa la tía, á fora, no tenía prous paraulas pera admirar l'orde y arreglo del nostre piset, cuydat com un convent. «Dona gust de veure», me deya ell. Reya, m'posava tota mena de noms presos de poemas y novelas qu'ell havia llegit; cosa que no'm xocava prou, ho confesso; l'hauría volgut més formal. Però no'm vaig adonar de la gran diferencia del nostre modo d'ésser fins un cop casats, instalats á París.

Jo que somiava un piset ben arreglat, clar y net, me veig tot desseguida la casa plena de mobles inútils, passats de moda, menjats de pols, ab tapisseries totas descoloridas y tan antigues.... Y en tot lo mateix. Figureuvos que'm feu arreconar á la golfeta un rellotje Imperi d'allò més bonich, que'm venía de la tía, y uns quadros ab uns marchs magnífichs que m'havían regalat amigas del colégi. A'n ell li feya fástich tot axò. Encara'm pregunto per què. Lo seu estudi lo té que sembla un magatzem de quadros vells, fumats, d'estatuetas que'm dava vergonya de mirar, d'antiguallas trencadas que no son bonas pera res, candelerós plens de verdets, jerros foradats, tassas despariadas. Al costat del meu hermos piano de xacrandá, me n'hi va posar un de petit, tot lleig, tot descrostissat, al que mancaven la meytat de notas y tan gastat que apenas se sentía. Entre mí mateixa ja comensava á dirme: «¡Ay, ay! un artista, ¿que vol dir donchs un, un xich tocat? A'n aquest home no li agradan sinó las cosas inútils; desprecia tot lo que li pot servir.»

Quan vaig veure'ls seus amichs, la gent que rebía, encara molt pitjor. Uns homes de cabellera llarga, grans barbas, mal pentinats, mal vestits, que no se abstenían de fumar devant meu y que jo no arribava á comprendre; tan oposadas y del revés de las mevas eran llurs ideas. Tot eran grans mots, grans frases; res de natural y senzill. Y ab tot axò, ni la més mínima noció de cortesia; ja'ls podíau tenir vint vegadas seguidas á dinar, may una visita, may un compliment. Ni tan sols una tarjeta, quatre confitets per-cap d'any. Res.... Alguns d'aquests senyors eran casats y venían ab las sevas donas. ¡Quinas donas! Per cada día, uns vestits magnífichs com jo no'n portaré may, ¡si Deu ho vol! Y tan mal engiponadas, que ni orde ni concert. Unas cabelleras embulladas, las faldillas arrossegant, fent gala ab tot descaro del talent. N'hi havia que cantavan com donas de teatro, que tocavan lo piano com grans pianistas, y totas parlavan de tot com si fossen homes. ¿Está gayre bé axò? jo vos ho pregunto. ¿Está gayre bé que donas formals, un cop casadas, hajan de pensar en res més qu'en las cosas de la casa? Es lo que jo volía fer comprendre al meu marit, quan se planyía de que jo hagués abandonat la música. La música está bé mentres una es noya y que no té res mellor que fer. Però, francament, á mí m'hauría semblat ridícul assèurem cada día devant d'un piano.

Oh, prou que ho sé. Lo que més de mí'l va ofendre es qu'hagués volgut separarlo d'aquella gent

tan perjudicial per'ell. «M'has allunyat tots los meus amichs», me retreu tot sovint. Sí, ho he fet, y no me'n penadexo pas. Aquella gent hauría acabat de xalármel. Devegadas, al dexarlos, se passava la nit fent versots, pássejantse de munt á vall, parlant en veu alta. Com si no fos prou extravagant, prou original de sí mateix, per que encara me'l vinguessen á excitar. ¡N'he suportat de capritxos, de desitjs extranyis! Tot de cop, un dematí arribava al meu quarto: «Ala, l teu *sombrero*.... Anem á fora.» ¡Y havia de dexarho tot, la roba per cusir, la casa, pendre cotxes, carrils, gastar una pila de quartos! Y jo que no pensava sinó en estalviar. Perque ben mirat, ab quinze mil franchs de renda á París ni s'es rich ni's pot acabar alguna cosa pe'ls fills. Al principi, las mevas observacions lo feyan riure y ell procurava ferme riure á mí; després, quan me veje resolta á no perdre la meva serietat, la meva senzillesa y aquells gustos de dona de sa casa, l'enfadaren. ¿Quína culpa hi tinch jo, si detesto'l teatro, ls concerts, totas aquellas vetlladas artísticas hont ell me volía portar y hont hi trobava tots aquells coneguts d'abans, una colla de plagas, de perdularis, de malgastadors?

Un moment vaig creure que's tornaría més racional. Havía ja lograt arrancarlo d'aquellas malas companyias y rodejarnos de personas d'enteniment, ben reposadas, creantli axis relacions útils.... ¿Sí? Donchs nó. Lo senyor s'aborría. S'aborría día y nit. ¡A'n aquellas reunionetas, que jo fins hi vaig instalar un *whist*, un *thé*, tot lo que's requeria, ell hi portava una cara, un malhumor! Quan estavam sols, lo mateix. Jo, no obstant, l'omplía d'atencions. Li deya: «Llegexem alguna cosa de lo que fas.» Ell me recitava versos á tiradas. Jo no hi entenía res; però feya com que m'hi interessés, y de tant en tant li dirigía alguna observació, que, pe'l demés, tenían lo dó de mortificarlo sempre. En un any, treballant día y nit, ab tots los seus versos no pogué fer sinó un sol llibre, y encara no's va vendre. «Veus,—vaig dirli,— ¿ho veus bé?....» pera ferlo entrar en rahó, pera conduhirlo cap algun camí més serio, més productiu. Va agafar una rabieta espantosa, y després una tristor perpètua que me'l feya desgraciadíssim. Las mevas amigas m'aconsellavan bé: «Veus, filla, es l'enuig, lo malhumor d'un home desocupat.... Si treballés un xich més, no estaria tan trist.»

Alashoras, tant jo com totas las mevas relacions nos posarem en moviment pera trobarli una colocació. Vaig remoure cel y terra, ni sé las visitas qu'he fet á senyoras de secretaris generals, de quefes de divisió; vaig anar á trobar fins al ministre en persona, tot sense qu'ell ne sabés res. Era una sorpresa que jo li reservava. Per entre mí deya jo: «A veure si estará content aquesta vegada.» Per fi, l día que vaig rebre lo seu nombrament dins d'un sobre molt bonich, tancat ab cinch segells, vaig entrar jo mateixa á portarli demunt la taula, boja d'alegría. Era'l pervenir assegurat, lo benestar, la calma del treball, la satisfacció de sí.... ¿Sabeu que'm va dir? Va dirme «que no'm perdonaría may més». Després de lo qual esquexá en mil bocins la carta del ministre y'm va fugir rebatent las portas. ¡Oh! aquests artistas, aquests cervells desballestats, que prenen la vida al revés. ¿Ahont arribarèu ab un home semblant? Jo hauría volgut parlarli, ferlo entrar en rahó. Però cá. Ja m'ho havían dit bé: «Es un boig.» ¿Per què, donchs, parlarli, per què? Si ni tenim lo mateix llenguatge. Ni ell m'entendría, ni jo tampoch á'n ell. Y ara, aquí'ns teniu á tots dos contemplantnos l'un á l'altre. Jo llegintli l'odi en los ulls, y no obstant estimántmel.... ¡Vès quína pena!

UN MALENTÉS

PER ALFONS DAUDET.

VERSIÓ DEL MARIT

Jo havia pensat en tot, prèss totas las precaucions. No volia cap parisença, perque las parisencas me feyan por. No volia cap dona rica, que'm portaria ab ella tot un ròssech d'exigencias. Temia també la familia, aqueixa cadena terrible d'afeccions burgesas, acaparadoras, qu'os empresonan, vos aclaparan y ofegan. La meua dona era ben bé lo que jo havia somiat. Jo'm deya: «Ella m'ho deurá tot.» ¡Quín goig lo d'anar formant aquest esperit candorós ab l'admiració de la bellesa, iniciar aquesta ánima pura als meus entusiasmes, á las mevas esperansas, donar vida á aquesta estatua!

Perque ella, en efecte, tenia ayres d'estátua, ab aquells ullassos serios y tranquils, aquell perfil grech tan regular, aquells rasgos lleument parats y severs; però endolçits per la tovor de la joventut, per aquell borrim matisat de rosa y l'ombra dels seus cabells esponjats. Junteu ab axò un xich de accent provincial, pera m' un encís, que jo escoltava clohent los ulls com un recort de dolça infantesa, resso d'una vida tranquila en un recó ben lluny, ben ignorat. ¡Y dir qu'ara aqueix accent se m'ha fet insoportable!... Mes llavors jo tenia fè. Estimava, era felís, volia serho més encara. Ple d'ardor pe'l treball, un cop casat, vaig comensar un nou poema, y als vespres li llegia ls versos fets durant lo día. Jo volia ferla compenetrar ab la meua existencia. Del primer, ella'm deya: «¡Ay qué bonich!»... y jo li agrahia la candorosa aprobació, esperant que més tart compendria mellor lo qu'á m'm dava la vida.

¡La infelís! ¡y com la debía cansar jo! Després de haverli llegit los meus versos, los hi explicava, cercant en sos hermosos ulls espasmats la lluhissor desitjada, creyent veureli sempre. L'obligava á dar-me lo seu parer, y passant per alt los disbarats, me fixava solament en lo que l'atzar li inspirava de bò. ¡Delirava tant pera ferne d'ella la meua dona, la dona de un artista!... ¡Però cal!... Si no ho comprenia. Vinga esforsarme en recitarli los grans poetas, recorrent als mellors, als més tendres: las rimas d'or dels poemas d'amor queyan devant d'ella glassats y ponsenyosos com la pluja. Un día, me'n recordo bé, llegiam la *Nit d'octubre*, y'm va interrompre per demanarme que li llegís alguna cosa més seria. Vaig esmerarme en ferli entendre que no hi há res de més serio al món que la poesia, qu'es l'essencia mateixa de la vida y neda per demunt d'ella com llum vibrant ahont la paraula y ls pensaments s'enlayran y transfiguraran. ¡Ah! ¡quín somris lo seu més desdenyós y quína condescendencia en la seva mirada!... Qualsevol hauria dit que qui li parlava era un boig ó una criatureta.

¡Si n'he gastadas axís de forsas y d'eloqüencia inútil! Res hi podia. M'exasperava sempre ab allò qu'ella'n deya'l bon sentit, aqueixa eterna excusa dels cors sechs, del esperits mesquins. Y no era sols la poesia lo que la fastidiava. Ans de casarnos, jo la creya música. Semblava que comprenia las composicions que tocava subratlladas pe'l seu mestre. Apenas casada, tanca'l piano, renuncia la música.... ¡Heu vist res de més trist qu'aquest abandó que fá la muller jove de tot lo que vos la feya agradable de soltera? Recitat lo paper, acabada la comedia, la dama jove llenca'l vestit. Es á dir, que tot allò era pera trobar marit, una apariencia de disposicionetas, de rialletas agradables, d'elegancia passatjera. Lo cambi, en ella, fou instantani. Al principi creya jo que'l gust, l'inteligencia per l'art y per las cosas bonicas que jo de cop no li podia criar, se li aniria formant, malgrat ella mateixa, dins d'aquest

admirable París, hont los ulls y l'esperit s'afinan sens adonarsen. ¡Mes que farèu d'una dona que ni sab obrir un llibre, ni mirar un quadro, que tot la aborreix, que no vol veure res? Entenguí que calia resignarme á no veurem al costat sinó una especie de criada activa y econòmica, ¡oh! ¡y tant econòmica! La dona segons Proudhon; res més. Jo me'n hauria aprofitat; ¡tants d'artistas se troban en igual cas! Però aquest paper modest á'n ella no li bastava.

Poch á poquet, dissimuladament, á la quieta, ella lográ allunyarme tots los amichs. Devant d'ella no'ns molestavam; parlavam com abans, y de nostras exageracions artísticas, de certs axiomas desballestats, d'aquellas paradoxas en que'l pensament se disfressa pera ferlo més rialler, ella may vá arribar á entendre ni la broma, ni l'ironia. Tot axò no feya més qu'enfadarla y omplirla de confusions. Assedua en un reconet de la sala, escoltava sense dir res; però propositantse interiorment anarme treyent un á un de casa á tots aquells que tan poca gracia li feyan. Malgrat aquell bon aculliment aparent, se sentia ja á casa meua aquella correnteta d'ayre fret qu'os diu que la porta está ja mitj badada, esperant que vos en aneu.

Un cop fora'ls meus amichs, me portá'ls seus.

Me vaig veure invadit de gent inepta, extranya al art, gent aborridora que despreciava la poesia perque «axò no dona res». A dretas y cridant forsa citavan devant meu los noms dels escriptoets de moda, dels fabricants de comedietas y novelas á tant la dotzena: «¡Fulano guanya molt diner!»

¡Ah! ¡guanyar quartos! Axò es lo tot per aquests monstres, y jo tenia'l dol de veure á la meua dona pensar com ells. En aquella atmòsfera sinistre, totas sas habituts provincials, sos punts de vista mesquins y reclosos s'anavan encongint encara més dins d'una avaricia increfble.

¡Quinze mil franchs de renda! ¡Jo creya, no obstant, qu'ab axò's pot viure ben bé sense pensar en lo demá. ¡Donchs, no senyor! Tot lo día la sentia quexarse, parlar d'economías, de reformas, de col·locacions aventajosas. Y á mesura que m'anava empapant d'aquells detalls prosaichs, jo notava que anava perdent lo gust y las ganas de treballar. De vegadas se m'acostava á la taula, fullejava desdenyosament poesias comensadas.—«¡Què val axò!», exclamava, comtant las horas perdudas ab aquelles insignificants ratllas curtas. ¡Ah! ¡si jo l'hagués volgut escoltar, lo bell nom de poeta que tants anys m'ha costat, s'arrossegaria avuy pe'l llot negre de las produccions forçadas. ¡Y quan penso qu'á'n aquesta dona la vaig fer un día senyora de tot lo meu cor, de tots mos somnis; quan penso que'l desdeny que'm fá sentir perque no guanyo diners data dels primers moments de nostra unió! Verament, m'averkonyexo per mí y per ella.

¡Que no guanyo! Axò ho explica tot. Aquella mirada reptadora, la seva admiració per las mesquinesas productivas y fins las gestions que ha fet derrementat pera obtenirme no sé quín lloch en las oficinas d'un Ministeri.

Y m'he resistit, y es clar. No'm faltava més que axò, una voluntat morta, feta á totas las empentas, á totas las persuassions. Ja pot parlar ab mí horas y horas, glassarme ab aquella rialleta freda, ni me enten ni m'entendrà may. Lo meu pensament li escaparà sempre.... Y axís estem. Casats, condemnats á viure junts; lleguas enteras nos separan, y estem massa cansats, massa desencoratjats pera tentar ja ni un pas l'un vers l'altre. Y axò per tota la vida.... ¡Es horrible!

Trad. per NARCÍS OLLER.

L'ILUSTRÍSSIM SENYOR

DON MELCIOR FERRER Y BRUGUERA,

MARQUÉS DE CORNELLÁ

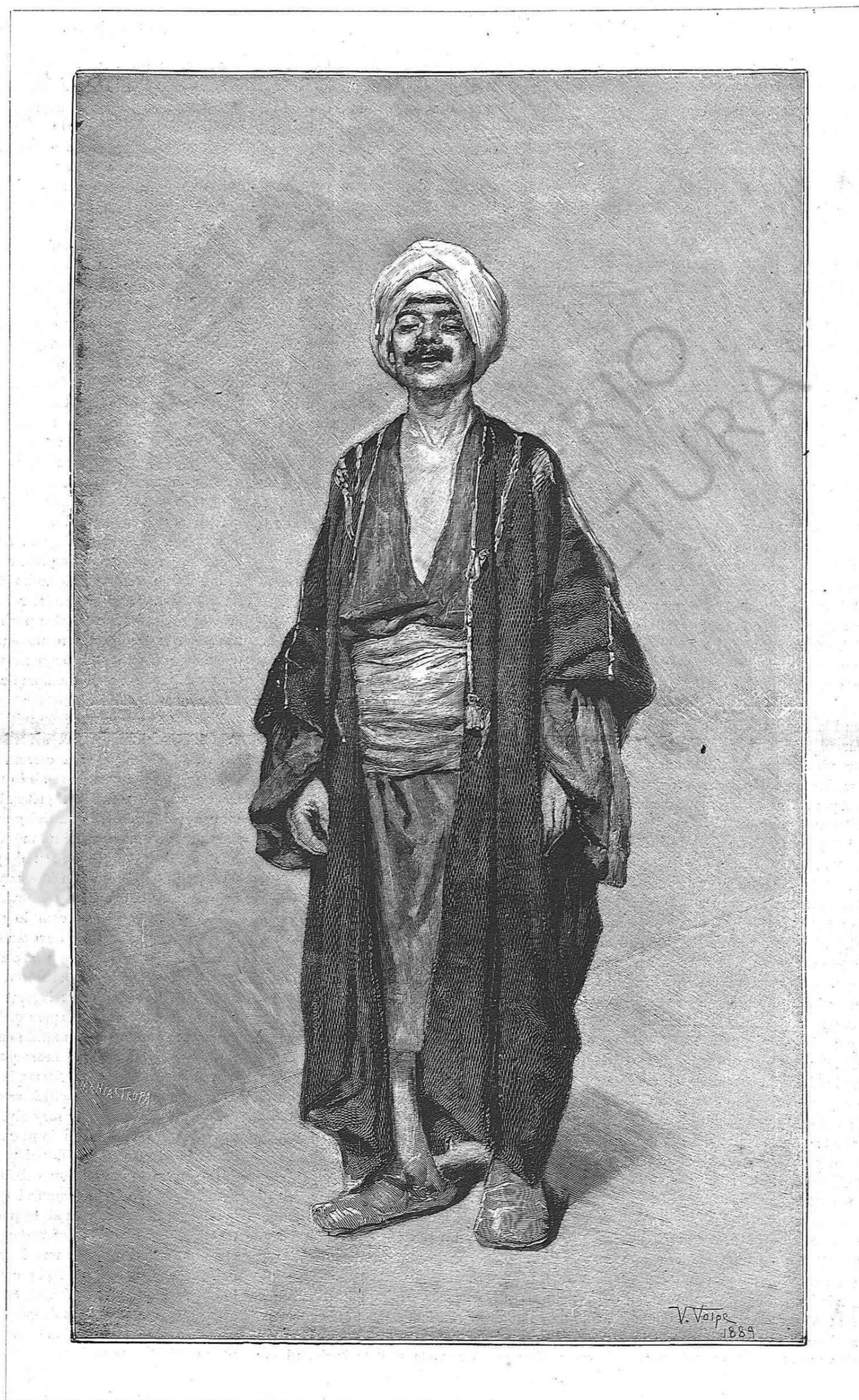
Amich Matheu: Al demanarme unas quartillas pera acompanyar lo retrato de'n Melcior Ferrer y Bruguera, no sabs pas lo compromís en que m'has posat. Puig jo, que sé lo poch que l'afalagavan y satisfeyan los bombos y alabansas en vida, tinch la sospita, y'n sentiria greu verdader, que'ls nostres elogis lo mortifiquen *ultratomba*. ¡Mes com exir del pas? Si'l finat (q. a. c. s.) hagués sigut una de aquestas personas adotzenadas que figuran en la alta societat de Barcelona, ab quatre frasses de rúbrica y un xich d'incens n'hauriam sortit; mes ab ell, qu'era tot un carácter, tot un tipo, un modelo dintre la familia, dintre la societat, dintre la carrera y fins dintre la política, no podria ferho, la conciencia m'en acusaria. Barrejar la seva memoria ab la de tanta gent que obté una gacetilla en los diaris, fora per mí imperdonable. Quelcom d'axò deus sentir també, quan t'has apressat á distingirlo y honrarlo publicant lo seu retrato en LA ILUSTRACIÓ. Consti, donchs, que la conciencia nos empeny á obrar, y ell, qu'era prou bó, sabrá dispensarnos que avivem lo seu recort, escampant la sua efigie y algunas pocas notas íntimas biográficas.

Al nom que va al cap d'aquestas ratllas, podriam afegirhi una verdadera lletania de títols y distincions; mes com axò nos presentaria en Melcior Ferrer fet un vanitós y ell no ho era gota, y donaria á la seva figura un carácter molt decoratiu, y las figuras decorativas parlan poch á l'esperit, dexan poch rastre, preferexo no parlar dels honors que com pluja menuda caygueren sobre l'ilustre finat y dir alguna cosa del home casulá tan ple de bondat com de talent.

La mort lo sorprengué en mitj del treball y de la familia, únichs companys verdaders que ha tingut en sa vida. La seva carrera y posició social l'havian portat á colzejar ab lo més granat de la societat; no obstant, las etiquetas, los cumpliments, en una paraula, las farsas del gran món, no eran lo seu medi ambient; ell no més disfrutava de debò quant se trobava en lo seu despaig, de cap á la feyna, ell no més s'expansionava y gosava íntimament que ab la familia.

Home de fè práctica com lo primer. De segur que'ls sants de Sant Just anyoran sa persona, alta, esprimatxada, respectable y atractiva, que de genolls en terra y lo devocionari á la má los resava cada día. ¡Escasseja tant la gent que fá pujar las oracions del cor als llabis pera dirigir las al cel! Home de cor, no podían contarli penas ó saber miserias y necessitats que no las socorregués. Qui trucava á la seva porta en demanda de concells (y'ls donava bons y de franch) ó socors, tant morals com materials, no sortia may ab las butxacas buydas. ¡A horas d'ara molts lo ploran: á horas de demá cuánts lo trobaran á faltar!

Lo seu tracte era lo d'un caballer, y ab la mateixa amabilitat rebia'l menestral que al noble, ab igual sinceritat encaxava ab lo pobre que ab l'apotentat. Com advocat, l'afavorian una inteligencia clara, un criteri precís y una honradesa excepcional. Treballava sempre: ab la conciencia á la má, lo que feya que la gent tingués en ell una confiansa cega. Los seus companys de carrera, no sols lo respectavan, sinó que'l tenian com una autoritat. Era prou que'n Ferrer ho hagués dit ó fet, per trobarho bé y creureho á ulls cluchs. La seva paraula no tenia desperdici, y lo mateix trencava en sech una discussió qu'enfilava una polèmica. Per ell no existia'l dubte, y ab una precisió matemática aclaria, corria de dret cap á la veritat y la rahó. Convensut dels seus debers professionals, té una nota en sa brillant carrera jurídica la més hermosa que pot



ÁRABE DEL CAYRE, QUADRO DE V. VOLPE.



LO PASSEIG DELS XIPRES A GRANADA

donarse, ¿y sabeu quina es? no son los informes, las defensas, las victorias, etc., es l'odi als plets que sentia, podentse assegurar que son més, molts més, los plets, litigis y qüestions que haurá evitat y tranzigit, que no pas los que haurá fomentat y portat á terme.

Infatigable en lo treball, no reposava un moment: may l'haurían vist passejar ni fer lo senyor, (y axò que ho era). Quan enllestia del bufet se dedicava á estudiar las qüestions econòmicas, políticas y jurídicas latentes d'actualitat, y per axò se'l disputavan las Societats de crèdit, mercantils, industrials y de beneficencia, y'l veyem figurar en varis Concells y Juntas, y'l trobem fet un campeó del Dret catalá, del que n'estava enamorat y de quina conservació feya dependir la salvació de Catalunya. En quantas ocasions tingué, lo defensá heròicament, y deu recordarse que las sevas defensas no eran foch d'encenalls, sinó rahons que s'escoltaván y feyan pes en las altas regions de l'Estat.

Gens farolero, era d'aquells que feya molts cosas ab la drete sense que la esquerra n'hagués esment; més com en lo món sempre hi há algú que espia'ls nostres actes, per aquestos treballs incògnits se trobá agraciad de cop y volta per la nostra Regent ab lo títol de Marquès de Cornellá. Aquest títol no variá lo seu taranná en poch ni en molt, y encara'm sonan á l'aurella las paraulas d'un parent seu molt pròxim que a rel del nombrament lo definia aixís: «A en Ferrer ja n'hi poden ploure de títols, ja'l poden carregar de coronas, qu'ell serà sempre senzillament y pera tothom en Melcior Ferrer y Bruguera.

En política estava afiliat al partit conservador, no per creurel lo millor, sinó lo menys dolent dels que militan en nostra desgraciada Espanya. A haverhi tingut fè, s'hauría enfilat al cap d'amunt del candellero, puig li sobraven medis y disposicions per arribarhi; mes com no hi creya, las pocas vegadas que havia tret la cara políticament, ho havia fet empenyat més pe'ls companys y compromisos que per voluntat propia. Desenganyat de la política activa y militant, no dexava s'actitut pasiva sinó quan se tractava de defensar los interessos del país, massa sovint posats en perill per los nostres desgobernans.

Com de gent per anar á la vanguardia dels partits sempre'n sobra, á n'ell se'l trobava á retaguardia, quiet, tranquil, sense ambicions ni desitjos, en fi fet un polítich conservador, vergonyant.

Si tothom se cuydés de casa seva y de la seva feyna ab l'interés que ell s'en cuydava y's fes política com la seva, de polítichs d'ofici abiat no'n quedaria rastre.

Mes ¡Espanya sense polítichs d'ofici! arribaríam á ser felissos, y jo no sé qui ho ha dit; però lo cert es que per tot se repeteix qu'en lo món la felicitat no es possible.

Ab lo dit sobre'l Marquès de Cornellá, lo lector ja podrá deduhirne alguna cosa. Nosaltres acabarem dihent que tipos de talent, tant honrats, tant actius, tant homes de bé com ell no'n passen gayre sovint. Axó'ns dona la convicció de que la seva memoria no s'esborrará fàcilment, puig ara mateix desmenteix la afirmació del escèptich Alfred de Musset de que'l *bé té per tomba la ingratitude humana.*

¡L'arbre s'ha mort! Mes com la fusta era bona, ne hi haurá recort per molts anys.

JOAQUIM CABOT Y ROVIRA.

Arbucias, 11 de juliol de 1890.

COR Y SANCH

(Acabament.)

XXIII.—PENAS Y MES PENAS.

Des de la vinguda de l'Agustina, á casa d'en Dalmau no's pensava ni's tractava de res més que

del assumpto del hereu. Açó's feya ab un xich de reserva pera que la Rosò ni la criada ho entenguessen, tenint en compte al obrar aixís que las duas eran noyas joves, y hauría estat possible que'l coneixement del fet los servís de mal exemple; per altra part, no volían exposarse á que la servidora ho expliqués á algú altre, lo que hauría donat lloch á que la nova s'escampás més prompte de lo que, tal vegada, fos convenient.

L'endemá, á mig dematí, se'ls presentava'l pare Arcángel, y'l senyor Francesch, que desitjava tenirhi una sentada, lo feu muntar al primer pis. Entraren á la sala, y assentantse devant per devant, lo marmessor diguè preocupat:

—Donchs, pare Arcángel, ¿qué ha sigut? ¿cóm ha anat ab tant misteri aquest festeig y'l casament? Jo no'm puch traure del cap l'etzagallada que ha fet aquest minyó; y lo que m'ha extranyat més encara ha sigut que vosté, qu'estava en lo secret de la cosa, may me'n hagués dit res.

—Jo li diré,—va respondre'l frare, coneixent que se'l volia recriminar.—Tot lo que jo sabia se'm diguè encomanantme açó mateix que vosté diu, lo secret; essent aixís, donchs, per gota discret que sia un home, y si, ademès, aquest home practica'l ministeri de la confessió, ja veu vosté que li és precís callar. Altrement, coneix prou als dos joves, en particular al seu fillol: vaig enterarme de tot lo que hi havia, punt per punt: vaig llegir las cartas d'ella: vaig enraonar molt ab ell, sens descuydarme de ferli totas las observacions propias del cas, procurant ab totas mas forsas persuadirlo á renunciar sas pretensions; tot fou inútil.

—Mes ¿vol dir que, si vosté no'ls hagués obert lo camí, s'haurían casat?

—Robar ó segrèstar la noya era'l pensament del Enrich: ell m'ho diguè, y era ben capás de ferho, lo vegí resolt. Però vaig obrar aixís, per evitar lo altre, que hauría sigut pitjor y hauría donat un gros escándol; y, com jo'ls estimo, y coneix fins hont pot arribar la passió de duas ánimas bonas com las d'ells, per més que fos perjudicantme, los vaig facilitar lo camí del matrimoni.

—Y, diga,—preguntá'l mestre veler rumiant,—ara que son casats, ¿no podria l'Enrich dúrsen la noya de casa de sos pares? Jo veig bè prou que una dóna com ella, criada ab tantas comoditats, li farà gastar més de lo qu'ell pot, y havent de mantenir també á la tía, que, com ja sabrá vosté, per causa d'aquests assumptos, don Joan se l'ha tret de casa; ab tot açó no sè pas si'ls bens del noy bastarán..... Però ell ho ha fet, y, com no pot desferse, tant si pot com no, las obligacions que açó li ha dut, tè de complirlas. Ademès, jo no vull que, ab la fal·lera de veure á la Concepció, torne d'amagat á la casa, exposantse á que don Joan fassa ab ell un disbarat.

—Y que no s'hi miraria gens,—saltá'l frare.—Ahí vingué á trobarme, y'm va dir tot lo que li passá pel cap. Jo volia calmarlo ab mas reflexions; però va desaparèixe sens volerlas escoltar y fent amenassas tremendas.

Per lo demès, lo millor será que, passats alguns días, vejan si ab l'intervenció de bonas personas se fa de bè á bè lo que vostés desitjan; porque sinó, á las malas, don Joan podria obligar á sa filla y á son gendre á sofrir la pena de desterro que marca la lley y que jo fiu present al Enrich abans d'exposarse á meréixela.—

Lo senyor Francesch sospirà. Lo bon home estimava tant á son fillol, que las penas d'aquest las sentia tant com pogués sentir las lo més bon pare, tant com lo mateix Enrich que las sofría.

Mentres passava açó en lo primer pis, á baix en lo venedor, l'Enrich tenia un'altra visita: l'Albert Comas, á qui havia deixat de tractar desde que va saberse la conducta anti-patriótica de son pare, que era un caragirat, com deyan llavors á tots los catalans que servían al francés.

—¿Se pot entrar?—diguè'l jove temorós des del llindar de la porta.

—Tu mateix,—va respondre l'hereu ab fredor.

—Tinch de parlarte,—feu l'amich ab misteri, tot ficantse endins.—¿Estem sols?

—Sí. ¿Qué hi há?—va preguntarli'l veler asprement.

—Dalmau, tu m'ofens d'una manera injusta. ¿Qué t'he fet jo pera que'm tractes aixís?—se li queixava l'Albert.—Escóltam, vinch á probarte que't só amich de veras.

—Vejam, donchs, esplicat,—contestá l'Enrich, sens deixar aquell to d'indiferencia.

—Te faig saber que avuy vindrá l'autoritat aquí per' posarte pres.

—¿Y qui t'è d'agafarme? ¿tu?—interrogá'l jove ab malicia, però vivament afectat.

—¿Gosas insultarme encara, després que't vinch á salvar?—exclamava'l bon amich.

—Com sè que á casa teva sòu dels francesos.....

—Dalmau, no s'as malagrahit,—interrompia formalisantse en Comas.—De las debilitats del meu pare, jo no'n tinch cap culpa, y Deu sap la pena que'm fán.—Acabém d'una vegada. Si estimas la teva llibertat, fuig prompte, porque no passará'l día d'avuy sens que la policia vinga á casa teva.

—¿Per qué? ¿cóm es?—interrogava en Dalmau cambiant de to y agafant la má del Albert.

—Diuhen que conspiras.

—Donchs es fals; altres assumptos m'han ocupat lo temps y l'atenció.

—Aixís he pogut sentir que ho deyan.

—Algú que'm voldrá mal, no puch pensar altra cosa.

—No ho sè. Ha vingut un senyor molt amich del general Duhesme á portar l'ordre al pare, encomanantli que la cumplís avuy mateix..... Però, ara que hi penso, tu'l coneixes prou: es l'amo de ta tia Agustina, don Joan de Piguillem.

—¡Lo vill! ¡lo canalla!—exclamá'l jove desesperat.—Va dir que's venjaría, y ho compleix de la manera més cruel y miserable. Albert, aquest home s'ha posat al cap pèrdrem, porque li faig nosa. Ja t'ho explicaré.

—No pas ara,—va interrompre en Comas;—lo que convè es fugir. Mira, vaig á dirte lo que tinch pensat. A tu, qu'ets ignocent, volen castigarte, y á mí, que conspiro, ningú'm diu res, porque ho ignoran; però has de saber que jo no estich bè al costat del pare, y he resolt anarmen á matar francesos. ¿Hi vols venir?

—Sí,—va respondre en Dalmau sens pensarshi gens.—Ja que no puch viure tranquil, ja que no estich segur aquí, al costat dels meus, vindré. Serviré á la patria. Gracias, y perdónam,—afegí abrasant á l'Albert.

Quan lo marmessor y'l caputxí foren á baix, l'Enrich va contarlos lo que hi havia y la seva resolució.

—¿Veus lo que't passa?—observá molt affigit lo senyor Francesch.—Peró no tens altre recurs que marxar, vès en nom de Deu, y Ell vos gufe.—

Després de dirli açó, pujá á dalt, y al cap d'un moment tornava ab un paquet de diners.

—Tè,—deya ab las llágrimas als ulls, entregantloshi,—que prou te farán menester. Marxa sens que la Pepa ni ta tia't vejan.—

Y l'abrássá plorant. Ell tampoch podia contenirse y li besá la má, deixantli mullada.

—A Deu, noy,—exclamá'l pare Arcángel conmut y encaixant ab l'Enrich.—Valor y confiansa en Deu, font de justicia y misericordia. Ara estem en l'adversitat: jo avuy sò aquí; demá, ¿quí sap ahont seré? Tinch ordre de presentarme á certa persona, y temo que no será per res de bo.

—Deu vulla que'ns tornem á veure ab salut,—mormolá en Dalmau, afectat y abrasant novament á son padrí, que'l va estrenye contra son cor.—Padrí, cuyde de la tia, y fassa'l possible per veure si

don Joan s'aplaca, ó, almenys, que jo puga saber novas de la Concepció..... ¡Li encomano!

Los dos joves besaren la mà del religiós, y eixiren. Aquest y'l marmessor estigueren resant una bella estona.

L'Enrich y l'Albert, encaminantse dret al portal de Sant Antoni, anaren á una casa de pagés de Coll-blanch. Allí varen dinar y soparen, sens deixarse veure més en tot lo día, y, á cosa de las deu, se posaren en camí acompanyats d'aquell home. A la tarda havia comparegut la policia á casa del Enrich, no deixant per escorcollar cap racó ni moble y mostrant ab amenassas y preguntas l'interés que algú tenia en apoderarse del jove.

Lo pare Arcángel no va errarse. Lo president del clero regular, obligat per las autoritats francesas, quatre días després, li comunicava un'ordre de desterro per haver autorisat lo casament del Enrich y la Concepció. Ell, abaixant lo cap, aná á comiarse de sos amichs de ca'n Dalmau; y ab la resignació del just al cor, lo breviarí á la mànega, los rosaris penjant del cingul y una canya á la mà, va emprendre son camí.

ANTONI CARETA Y VIDAL.

A LA PATRONA DE VALENCIA

LA VERGE DELS DESAMPARATS.

Gloria eterna á ton nom, Verge María,
Mare dels valencians, ¡etern consoll!
Ets molt més pura que la llum del día,
més bella que lo sol.

Ets un àngel d'amor, mareta pía,
que consola'l dolor del esperit;
Tu la pau has tornat y l'alegría
á n'aquest cor marcit.

Tu ¡oh Vergel! has consolat les meves penes
quant sentia mon cor lo crú dolor;
Tu ets qui m'ha donat glories perenes
en mon primer amor.

Tu ets qui m'has portat, mareta meua,
del cristianisme al saludable port;
les glories de ma patria son la teua,
y elles lo meu conhort.

Invocant lo teu nom, lo pendó alçaren
los valencians al crit de Patria y Deu;
los homs de nostra patria tremolaren
sols al oure sa veu.

Ton nom, Verge María, es nom de gloria
que l'escut ennobleix de ma ciutat;
invocant lo teu nom, á la victoria
ha anat lo Rat-Penat.

Gloria eterna á ton nom, Verge María,
Mare dels valencians, ¡etern consoll!
Ets molt més pura que la llum del día,
més bella que lo sol.

F. FAYOS ANTONY.

LAS ARMAS

Sa historia.— *Formas de las principales épocas.*

LOS ARMERS CATALANS

Ha dit un reputat escriptor que l'origen de las armas es tan antich com l'origen de l'home, tota vegada que aquest se va veure en la precisió de defensarse tan bon punt com va aparèixer en la superfície de la terra.

Foren sos enemichs principals l'*Os de las cavernas* ó *Ursus ferox*, que venia á disputarli la seva

propia casa ó habitació, com també lo *Bos primigenios* y lo *Elephas giganteus*.

En aquestas lluytas terribles del home antidiluví contra'ls animals que'l rodejan, comensa lo período anomenat *Edat de Pedra*.

No hi há cap dubte que las primeras armas son lo bastó y la pedra; però los obrers salvatjes, ab aquest geni tenás y emprendedor que tant honra als individus del gènere humá, no tardaren en trobar un medi pera subjectar la pedra al extrem del bastó ó d'una branca, donchs axis no quedavan desarmats y podían al mateix temps donar un cop ab més forza y seguretat. D'aquest modo foren inventadas las masses de guerra, ó destrals, ditas de la *Edat de Pedra*.

Lo armer escullia pera sa construcció un tros de *silex* (la pedra més forta que's coneix), que tingués aproximadament la forma de *dovela*, y luego picant ab un altre tros de la mateixa materia, donantli una serie de copets sechs y no interromputs, acabava en fi per donarli la forma d'un tascó, subjectantla després en lo extrem de la branca ó manech, ab filaments de pita, tiras de pell de antílop ó cordas naturals extretas de las riparias y lianas.

Aquell treball era costós y difícilíssim, donchs lo *silex* may se trencava per la part ahont rebia los cops, sinó precisament per la cara oposada; per lo tant, la feyna del armer requería molt ull y molta constancia, unit á los demés conexements del seu art.

Després de la destrall vingué immediatament lo *sax* ó ganivet de pedra, lo qual, subjectat al extrem d'un bastó, doná lloch al xusso, la llansa, la fletxa y la *jabalina*.

La duració de aquella edat ha originat serias discussions y controversias entre'ls sabis geòlechs, naturalistas, amants de la Arqueología, etc., etc..... per lo tant, nosaltres nos limitarem á consignar que va durar desde la creació del mon fins als temps homèrichs, ahont comensa la *Edat de Bronze*.

Y quedá dividida en dos grans períodos: lo antidiluví ó prehistòrich, y lo período celta, ahont las armas son més perfeccionadas y denotan un gran pas en lo camí de la civilització.

En dita època, los útils y vaxella de la habitació son de coco, de carbassa, d'ossos d'animals y de barro cuyt.

Las tassas de barro bé's pot dir que se inventaren per ellas solas. Los salvatjes, en temps de pluja, imprimian sos peus en lo terreno fangós, fabricant inconscientment y sense adonarsen un petit receptacle. Aquest mateix, caldejat y ressech per los raigs d'un sol ardent, podia després contenir una quantitat de líquit sense fondres, suficient pera apagar la set. D'axò á posar las tassas á coure al costat d'una foguera sols hi há un petit pas.

Además, tots nosaltres hem observat, després de una rierada forta, las capas argilosas depositadas per lo desbordament de las ayguas en las voras dels rius, com se van descrostant de la superficie del terreno en petits fragments concavos, tan bon punt prenen la consistencia que'ls hi comunica lo calor natural de la atmòsfera.

Pochs *útils* d'aquella edat han pogut arribar fins al nostre temps (com no sia alguna forqueta de banya de cervo); però no succeheix axis ab las armas, á causa de la major duresa de la pedra. Los agricultors, cultivant las terras, encara de tant en tant ne troban alguna, ennegrida per la mà dels sigles. Los nostres pagesos, que'n diuen *pedra del llamp*, la conservan com un amulet, donchs molts d'ells asseguran que quant fá tempestat, guarda la casa de llamps.

Aquesta tradició també existeix entre los pobles alemanys, ahont se'n troban més que per aquí, y diuen alguns historiadors que la paraula saxon deriva de *sax*, ganivet de pedra, qu'era l'arma favorita d'aquells antichs pobles.

* *

Tan prompte com l'home va saber extreure los minerals de las entranyas de la terra, trobant la lliga del coure ab l'estany, las sevas armas dexan de ser de pedra per serho de metall, donant axis lloch á la *Edat de Bronze*, en la qual floriren grans nacions, com assiris y babilonis, galos, sármatas y escitas, y per últim grechs, romans y etruscos.

Las armas d'aquests pobles consistexen en general en una *calota* ó casco, que primerament tingué la mateixa forma del cráni y més tart se converteix en un cono; espasa curta y ample, llansa, arch y fletxas; escut de fusta, y corassa de cuyro, que bé'n podem dir cuyrassa.

Alguns artistas han incorregut en lo error de pintar á aquells guerrers ab corassa de metall, lo qual es un solemne disbarat. Lo cuyro es molt més lleuger, més cómodo, més econòmic, sobre tot pera equipar á un exèrcit numerós: resisteix una fletxa més que l'antich metall, y en últim resultat no se abolla, no oprimint tampoch la respiració de un guerrer vensut ó caygut de caball.

Si alguns gefes de la antigüetat la duhen de bronze, es més com article de luxo que per altra cosa; però los soldats de las principals nacions, y més tart los nostres almogávares, que volían anar lliures per pegar de valent, la duyan sempre de cuyro.

Lo que sí comensaren á fer en aquella època va ésser subjectarse petites placas ó monedas, rodonas, elípticas, triangulars, etc., etc., damunt de la corassa, perque fos més resistent sense perdre'l joch; y després de la corassa, las anaren extenent pera las demés pessas del vestit, cusidas en la mateixa tela. Axò doná més tart idea pera fabricar las llorigas escamadas y cotas de malla que duhen alguns guerrers de la Edat Mitja.

* *

Passem ara á la *Edat de Ferro*.

Segons alguns historiadors, en la invasió dels galos manats per Breno fou quan los romans vegeren per primera vegada unas espasas construhidas ab lo nou metall. Aquellas espasas, molt més llargas que las sevas, los hi varen cridar la atenció, donchs lo sabre romá fet de coure havia de ésser per forza curt y ample, ó si no s'hauria trencat al primer cop.

Ab tot y axò, las espasas de ferro no's varen generalisar en las matexas Galias fins molt després, durant lo período dels franchs merovingis, en lo any 500, y no foren adoptadas per tot arreu fins en temps de Carlemany, any 780, ahont comensan las lleys de la Caballería y la dominació del Feudalismo. Per lo tant, se pot dir que la edat de ferro verdaderament no comensa fins en lo sigle VIII de la nostra era.

Ara bé; aquellas armaduras ciselladas que avuy admirem en los Museus, compostas en sa major part de capell ó morrió, gola, pitral, espatlleras, brassals, guantelets, cuxarts, genolleras, etc., etc., son obras artísticas que nos llegaren los homes del sigle XVI, quan las armaduras ja queyan en desús y se consideravan com un article de luxo pera adornar los salons. Com aquellas platas esmaltadas que tampoch servían pera menjar, y no obstant formavan lo principal adorno de algunas habitacions. Honorables síndichs y regidors, prohoms, elevats personatjes que desempenyavan càrrechs civils y que may havían peleat, las tenían donchs com objectes decoratius entre las moltas joyas que enriquían sos palaus.

Los homes verdaderament batalladors de la Edat Mitja portan espasa, com també lo mandoble ó dorindayna, casco, corassa y escut.

La espasa, que'l ferro permet allargar tant com se vol, sustitueix al sabre romá, y pren diferents noms en lo transcurs de l'època, deguts á la forma de la guarnició; axis dihem *espasa de creu, de llás, de tassa* ó *cassoleta, de vela, de esquelet, de petxina, de gavilans, de rexa*, etc., etc., y además hi há lo *malch*

ò espasa italiana, lo *cleymore*, que ho es dels escocesos, la *flamberga*, lo llemosí *braquemart*, la espasa francesa ò *colismarde*, lo contell saxon, de guardamà igual á lo dels florets d'avuy día, y la *cimitarra* moresca. En quant á lo *glavi*, fou abandonat abiat per los caballers, perque se semblava massa á la *cutxilla de la lley* ò arma dels esbirros, pesanta, de forma triangular ab la punta fina com la de un es-

toch. Lo *briquet*, daga primitiva, es bastant paescut á lo *parazonium* romá, que nos recorda la fulla de acant. Y lo punyal *misericordia* era com qualsevol altre; únicament portava aquest nom perque los venuts abans de ser rematats clamavan misericordia.

Los escuts, ahont los guerrers hi portavan las sevas divisas, tenían los següents noms: *rodella*, qu'era enterament rodó; *rondatxa*, molt més gros pera la

caballería; *paves*, de forma triangular y tan alt, que cubría un home de cap á peus; lo *pelte*, que fá ángul marcant la forma del colze; lo *romá*, de figura elíptica; lo *franch*, que representava un cor; y luego hi havia una gran varietat de *adargas* ò escuts de cuyro, clavetejats, y un sens fi de *tarjas* alemanyas, de perfil capritxós y superfície ondejada com una bandera voleyant, pintadas de colors molt vius.



PER L'ANIMA DE LA DIFUNTA..... DIBUIX PER JOSEPH ROCA.

En quant á las llansas de la Edat Mitja, debían son origen á una eyna favorita de cada poble, que en temps de pau servia per certs treballs agrícols, com ara las dallas dels polachs, lo matxete americana, lo *fauchard* dels francesos y lo volant y falsó, etcètera, etc. Però en temps de guerra, al formar los sometents, engalzavan l'eyna al extrem d'un pal, y ja estavan armats. Los nostres pagesos ne deyan de la seva *lo dall verdisser*, del qual encara se'n troban alguns en l'alta montanya. Y aquellas formas extranyas, però originals al mateix temps, van do-

nar lloch á las novas llansas, alabardas, partesianas, *guisarnas fauchards* y picas ab destal y mitja lluna, que després portaren tots los cossos distingits.

Poca cosa podrèm dir del casco, que los nostres lectors no sápigán. Com aquest ja ha sigut estudiat per la majoria dels artistas, lo públich está cansat de veuren, tant en obras pictóricas, com en las funcions teatrals y moxigangas.

Los primitius habitants, sobre tot celtas y galos, s'abrigavan ab una pell de bou ò de cervo; las banyas d'aquests animals los hi venían al damunt

del cap, y d'aquí provingué qu'en los seus cascos hi haguessin més tart los matexos atributs. No obstant, los cascos *alats* del segon período, com lo porta Vercingetorix, son més elegants y tenen una forma més graciosa.

Entre las noranta ò cent classes que se'n contan, los catalans, poch farandolers, ab tot y haverse passejat triomfants desde'l sud d'Espanya fins á Italia, Sicilia, Grecia y costas d'Àfrica, no més han portat la *calota*, qu'es un casquet esfèrich, y lo *bacinet*. Los nostres caballers del sigle xv portavan ar-

met (seguint la moda general en tota Europa), que rodeja cap y coll y té una obertura al davant, ab una creu en forma de rexa pera quitar los cops dirigits á la cara.

Lo més elegant de los cascos de l'antigüetat es lo *grech*, que tots havem vist en la testa de Minerva. Axís com en lo Renaxement ho son los anomenats *armanyach* y *borguinyot*.

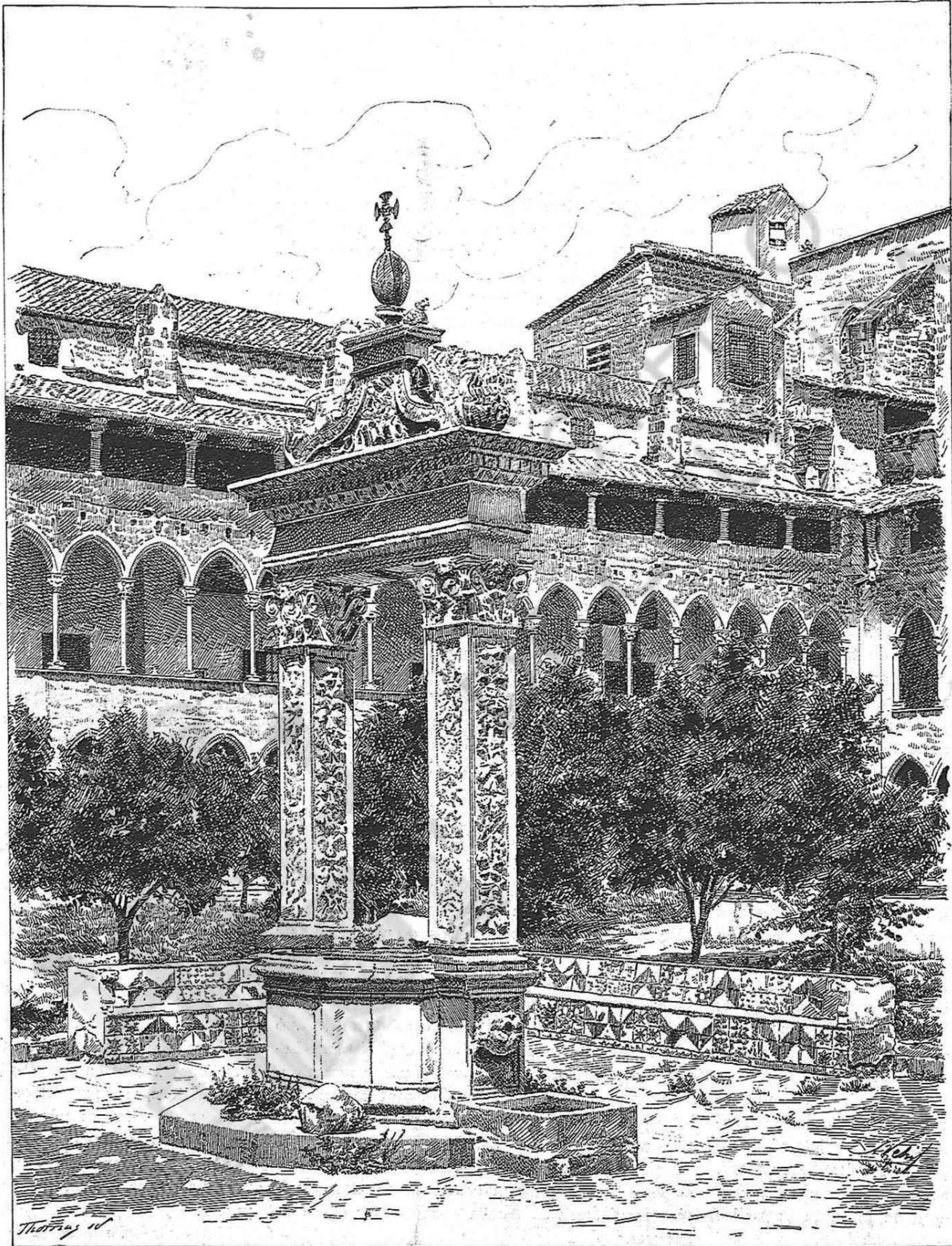
Los més ridículs, estrambòtichs y *finis fastigosos*, son los cascos inglesos del sigle XIII, que semblan *xicras*, *ampollas*, *garitas*, *cercapous* y altres fòtils, com si s'haguessin proposat fer riure al enemich.

Los japonesos, que ho fan al revés, perque's proposan fer por en los seus, hi duhen caras que fan ganyotas.

Los árabes, persas y tártars los portavan de for-

ma cónica, pintats de blau y vermell, ab bisera nassal y carrilleras de malla y voltats de vegadas ab lo turbant del Orient. Los dels indis primitius son molt parescuts al gorro frigi, en tant que los dèspotas assiris ostentan la punta cayguda en radera, contrarrestant axís aquell emblema de la llibertat.

En lo sigle XIV los *arquers* ó *ballesters*, que te-



CLAUSTRE DEL MONASTIR DE PEDRALBES, PER J. VEHIL.

nian los seus privilegis y formavan un terme mitj entre'l poble y la noblesa, duyan *morrió* ab plumas de varis colors. Lo *morrió* no es altra cosa que un barret de ferro ó sombrero baix. Y aquells aguerits tiradors se distingian en lo maneig de la ballesta, axís com més tart ho feren ab lo del mosquet y lo arcabús.

¿Ahont acaba la edat de ferro pera donar pas al nou período de las armas de foch? Treballs tin-

dríam si en unxs exámens haguessim de respondre á tal pregunta.

Los antichs entenían per *artilleria* tot lo material de guerra compost de catapultas, ariets, grans ballestas montadas sobre duas y quatre rodas, carros ab toldo de ferro pera atacar murallas, etc., etcètera; però fins en l' any 1308, ó sia en lo primer ters del sigle XIV, no veyem algun canó ó culbrina formant part d'aquella artilleria.

Los xinos havían inventat la pólvora; però no se usava en los combats.

Los generals se burlan dels primers canons; diuen que ab aquestas pessas s'apunta molt malament y que son estrèpit no més serveix pera fer encabritar los caballs.

De tots modos, los antichs númeras varen inventar lo canó de la següent manera: buydavan un tronch d'un arbre ben recte, y l'omplían de materias explosibles, compostas ab lo *nitre*, que junt ab altrás sals, tant abunda en las cavernas del Atlas. Després l'acabavan de omplir de rochs y feyan foch. Al quart ó quint disparo la máquina reventa-

va; però com ells ja havien assustat al enemic desde dalt de las sevas montanyas, ja'n tenian prou. Y com li calcavan foch d'un tros lluny ab la punta de la llansa, rara vegada eran alcansats per l'explosió ¡Cada terra fa sa guerra!...

Aquesta es la *artilleria aèrea*, que avuy encara emplean los filibusters americans y pell-rojas, los quals li donan aquell nom perque las pessas son tan lleugeras que's poden pujar á tot arreu.

Los árabes, donchs, al extendres en l' any 650 pe'l nort de l' Africa, volgueren pujar també á la carena del Atlas; però van ésser retxassats, com ho havian ja sigut los demés pobles, y llavoras prosseguiren son camí cap al Estret.

Sembla qu'en aquella marxa se varen adonar del invent dels númidas, puig al cap de poch anys tenian també canons de fusta.

Sols que com los árabes eran bons forjadors, van rodejar la màquina ab uns quants cercols de ferro forjat, y d'aquest modo ja no reventava tan fàcilment.

En l' any 1339 hi havia deu canons en la presa de *Quesnoy*, que tiravan palets y còdols.

En 1342 los espanyols ne tenian també una dotzena en la batalla d'Algeciras. En 1350 eran coneguts per tota Europa, los quals no tiran rochs, sinó trossos de fusta d'un metre de llarch, ab la punta de ferro en forma d'ariet, ò sían virotons.

Deu anys més tart, molts exèrcits tenian petits canons ò *falconets*, que tiravan estopas encesas, incendiantse los campaments los uns als altres, com també las ciutats sitiadas.

A pesar de que las pessas eran encara de ferro forjat, á últims del mateix sigle los francesos usavan bombardas y los espanyols culebrinas y serpentinas.

Per aquell mateix temps las hordas del Assia inventan lo *leila*. Aquesta arma no es més que un canó estret y llargarut; però de tan poch pes, que bastan dos homes pera portarlo y disparar: un d'ells se'l coloca á l'espatlla y l'altre se posa al darrera, apunta y luego hi pega foch ab una metxa encesa, que du penjada á la cintura.

Los xinos perfeccionan lo leila, afegintli una forqueta pera descansar lo canó en lo moment d'apuntar, donant axís lloch á lo fusell primitiu, ò sían las culebrinas de má.

Fins en lo temps de Lluís XI, de Fransa, los canons no disparan las primeras balas de ferro.

Los suïssos adelantan ràpidament, y quan ningú s'ho esperava, presentan deu mil culebrinas en la batalla de Morat, derrotant als alemanys y borgonyons.

Si bé Walter Scot fá portar arcabús als soldats de Lluís XI, lo arcabús propiament dit no s'inventa fins á l'època de Francisco I; invent degut á un capitá espanyol emigrat á Fransa.

Lo arcabús es la primera arma que tingué un pany complert pera fer foch, ab pinsas que aguantan la metxa y un rastrillo ab cassoleta plena de pólvora, que comunica el foch dintre la recambra.

Mosquets, arcabussos, fusells y escopetas se van succehint llavoras ab increíble rapidès en totas las nacions d'Europa.

Totas aquestas armas dexan molt que desitjar: la metxa encesa s'acava prompte y s'apaga en días de pluja; tot sovint s'humiteja també la pólvora de la cassoleta, de modo que molts cops l'arma feya figa, com se sol dir.

Llavoras los catalans inventan lo *pedrenyal*, conegut també per escopeta de xispa, y que los extrangers ne diuen platina á lo Miquelet. Ab aquesta arma se pot fer foch á tot'hora, encara que fassi mal temps, sense haver de tenir cordas encesas en los campaments ò en lo cos de guardia, y la pólvora no s'humiteja ab tanta facilitat, perque lo rastrillo no s'alsa fins en lo moment del mateix disparo, xocant ab la pedra foguera. Aquesta invenció se perpetúa en tot lo mon desde l'any 1630 fins als nostres días. Los soldats del cardenal Richelieu,

parlant del seu fusell, ne deyan *le Miquelet*, axís com nosaltres avuy díem lo Remington ó lo Chassepot.

Lo immortal Cervantes, en lo *Don Quijote de la Mancha*, al parlar dels soldats extrangers, encara diu que *soplaban las cuerdas de sus arcabuces*; però quan arriba á Barcelona y coneix als bandolers d'en Roch Guinart, observa que *casi todos se servían de pedreñales*.

Cinquanta anys més tart, un altre catalá, anomenat Riera, va presentar al rey d'Espanya un'arma de foch que's carregava per la recambra; però los nobles de la cort y fins los *maestres de camp* se'n varen burlar.

Aquell home morí boig y abandonat en la provincia de Lleyda.

Los alemanys, á forsa de sacrificis y molta protecció per part dels seus governs, havian ja inventat lo *pistoló de roda* (no pistolet). Era una arma curta y fexuga pera la caballería. Tenia un doble mecanisme, que s'espatllava molt abiat, y de vegadas, quan *la roda* ab son roce treya xispas, lo tirador ja havia perdut la punteria. Tant aquest invent com molts d'altres, quedaren abiat eclipsats, com dich, per las nostras escopetas de xispa.

Los japonesos tenian ja pistolas feya temps; però com ab las metxas encesas no's podían ficar á la butxaca y apagadas no servían pe'l cas, la pistola propiament dita no tingué acceptació fins que nosaltres hi aplicarem los nostres panys, creant axís lo *pistolet*, dotat d'una forma elegantíssima, ab lo canó llarch y la culata arquejada, rematant en una bola.

Llavoras, en las panoplias dels nostres senescals y alcaydes s'hi veieren duas claus y dos pistolets, pera indicar que la clau de la fortalesa sols s'havia d'entregar á tiros.

També inventaren los catalans la baqueta de anella, que després d'haver carregat, se ficava lo canó del pistolet á la dita anella; axís la punteria quedava ben assegurada, donchs se podia tenir l'arma ab duas mans, com si fos un canó dels llarchs. En quant á la forma del trabuch, es d'origen calabrés.

Finalment, en l'any vuyt d'aquest sigle, l'armer escocès Alexandre Forshitt inventá lo *pistó*. Però llavoras l'Europa entera estava en guerra; cada nació tenia 100 ò 200.000 homes sobre las armas, y hauria ocasionat un gasto extraordinari lo cambiar de moment 100.000 fusells de xispa ab altres tants de pistó. Axís, pues, lo nou sistema no's va adoptar oficialment fins en l'any trentacinch ò quaranta.

Del cinquanta al sexanta, las carabinas *Minié*, ò sia de bala forçada, y las escopetas sistema *La-faucheux*, primeras que's carregan per la recambra, s'estengueren per tota Europa, donant lloch unas y altrás al fusell *d'agulla*, que permet disparar sis tiros per minut, donchs cada cartutxo porta en sí mateix la bala, pólvora y fulminant, ahont ve á clavarse la dita agulla al caurer lo martellet, estalviantse d'atacar axís cada cosa de per sí ab la baqueta.

En tretze anys, los Governos de Europa y América van concedir la friolera de 400 privilegis d'invenció de fusells d'agulla, entre los quals s'hi troba lo nostre Berdam, usat en l'última guerra civil.

No obstant, entre tots los invents ha sigut preferit lo fusell Remington, degut als nortamericans, que ja en època anterior nos havian donat lo ingenió *rewólver*.

Fá un any s'está substituint en alguns cossos de tiradors lo Remington per una nova carabina del sistema Lebel.

Lo Lebel té'l defecte d'espatllarse més abiat á causa de la gran complicació de pessas, lo qual no succeheix ab lo primer, que es senzill, elegant y de molta duració.

També los *Colts* y *Viuxesters* disparan 14 ò 15

tiros per minut; però tenen lo mateix defecte dit anteriorment.

Ultima hora. Se acaba d'inventar lo fusell elèctric, si bé encara no ha donat molts bons resultats.

Vet'aquí, donchs, en resumen, l'història de las armas. Però's necessitaria un article apart pera explicar en general ò á grans rasgos la diferent manera d'usarlas en los principals pobles, desde la falange macedònica fins á los *piquers* suïssos y arquers genovesos; la justa fama que obtingueren en lo maneig de l'espasa los cavallers castellans y aragonesos, y lo talent y laboriositat dels catalans pera inventar màquines de guerra, com son: *cata-pultas, básculas, espringolas, enginys volants, bricolos, falconets, etc., etc.*, acabant ab l'història dels armers de Ripoll, que tant celebrats foren per tot lo mon fins á últims del sigle passat, y que un de ells havia arribat á sentarse á la taula de Lluís XIV, pel qual fabricava las escopetas de cassa.

ARÍSTIDES MESTRES.

PRIMERS RECORTS DE GIRONA

(NOTAS D'UN VIATJER)

Saludo á las muradas.—La Seu.—Mas estacions.—Un nou altar gòtic.—En lo Museo.—Lo antich y lo modern.—Quadros notables.—Lo museu dels recorts palpitants.

Quan molt allunyats de la immortal ciutat llegim algom de lo molt y bó que s'ha escrit sobre sos monuments y recorts, podem alternar ab incomparable dalé entre las satisfaccions que experimentem l'amor propi nacional y'l plaher estètic del ànima al esbarjirse per aquella grandiosa nau del centre de la Seu gironina.

Quan jo arribí á Girona per primera vegada, abans d'entrar á cap de sas famosas iglesias, vaig descobrirme é inclinarme ab emoció indescriptible devant de sas aportelladas murallas, en quals esverdadas crexen ab ufanór eterna las plantas de las ruinas, sens dubte per assahonarlas la sanch dels hèroes que las defensaren.

Vaig contemplar los grans portells oberts per la explosió de las minas francesas; vegí las nombrosas y espantables vías que trassaren sos projectils, y me sembla que totas ellas venian á formar á la manera de caràcters d'impremta de tras geganti una frase que llegía entre fulgors màgichs: ¡VIVA LA PATRIA!

* * *

Entre'ls poemas de pedra que constituïxen nostras Seus, no n'hi há cap més eloqüent que'l de Girona, y no per sas proporcions, ja que no figura entre las més grans, ni per sa fortalesa ciclòpea, ni per las maravellas que hi há en molts detalls; sino per la sublime senzillesa del conjunt y per la austeritat cristiana que hi há imprés l'art en tota sa puresa.

Moltas tardes, sobre tot á entrada de fosch, hi dirigía mos passos cap á la nau central, quan en lo temple no hi quedava una ànima viventa y podia la meva volar entre aquellas aèreas arcadas, tan gentils y magestuosas que semblan palmas colossals de pedra.

De la vellura d'aquesta Seu se'n han ocupat diversos autors molt detalladament; entre lo més modern, hi há cosas molt notables y poch conegudas fora de ciutat.

Recordo entre ellas un modelo de gòtic pur, en una de las capellas laterals: un altar admirable consagrat á la Puríssima Concepció. Es de cedre del Líbano, y medeix nou metres y mitj d'altura per tres d'ample y's presenta dividit en quatre cossos: lo primer constituït per la mesa-retaula, adornada ab cinch anells ricament esculpits y sis columnas; for-

ma lo segon un sagrari ab duas á cada banda de afeligranat treball: en lo fondo frontal s'axecan esbeltas arcadas ojivals, entre basament, columnas y capitells de magnífich efecte. En lo tercer cos se destacan tres peanyas d'igual primor; però lo que més sobresurt es lo darrer, que realsa, á las imatges de la Puríssima y dels àngels que té á cada banda, dossier coronat per una serie de lliris d'execució delicadíssima, sobre tot lo que serveix de remat, més gran que'ls altres. En lo quart cos s'hi axeca una esbelta agulla en dos grupos de preciosos y diminuts pináculos, digne acabament d'aquesta gòtica joya. Las esculturas de la Puríssima y dels àngels tenen igualment mérit extraordinari.

Vaig preguntar á qui's debían obras tan preciosas, y un sacerdot va respondrem:

—Lo altar ha sigut fet per los germans Gómez, escultores d'aquesta ciutat, tan acreditats, sobre tot lo més xich don Gabriel, que'l Capítol los hi encomana las obras de més empenyo. Lo plano general del altar es degut á don August Font, y la Verge y los àngels al cinzell d'altre artista, molt reputat també, don Miquel Castellana, de Barcelona.

Bé merexen, donchs, un recort en aquestas planas tan notables artistas.

* *

Altre de mos primers recorts de Girona es lo del Museo provincial.

Conté 107 quadros de totas dimensions, segons lo catálech rahonat que'n feu nostre amich l'erudit escriptor don Enrich Claudi Girbal, y es també rich aquest museo per lo gran valor de varias de sas telas.

Entre las de autors antichs, recordo lo *Sant Geroni en meditació*, que s'atribueix á Ticiá, y quan menys ha de ser de un de sos millors dexebles; lo *Juht de Salomó*, de Luca Giordano, y'l *Baptisme de Cristo*, de Carducho.

Entre'ls moderns varis noms famosos sollicitavan ma atenció: Mercadé, ab son *Colón en la Rábida*; Urgell, ab sas marinas; Joaquím Vayreda, ab sa *Posta de sol* y sa *Font del Angel* (Olot); Marián Vayreda, ab son *Músich ambulante* y son preciós quadro de costums catalanas *Lo festeig*, y Berga, ab son *Somament* y sa *Pau de la llar*, igualment hermosos quadros de costums de la terra.

Recordo també un eloqüent quadret d'Alfons Gelabert, un efecte molt notable de lluna en la plassa de Sant March, de Venecia.

Aquestas y altrás moltas bellesas pictòricas m'encantavan, embabuecantme llargas estonas; mes tot seguit, en altre departament del Museo, no m'atraueren menys altres objectes, que si res tenen de bells, son altament interessants, puig recordan la epopeya del siti de Girona: bombas y trossos de granada, fusells, bayonetas y sabres, trencats, oscats

y plens de rovell, al través del qual s'endevina la sanch presa; aquí un recort del sublim Alvarez; allí lo lilit de campanya del general sitiador Augereau... ¡Ah! no hi há necessitat d'enumerar aquí més objectes, pera que al evocarlos sentin nostres lectors, com jo, batejar sos cors ardidament al sant nom de la Pàtria.

L. GARCÍA DEL REAL.

REVISTA DE TEATRES

El matrimonio secreto, estrenat en lo teatre Lírich, y que ha obtingut un justíssim èxit per sas rellevants qualitats, bé mereix que li dediqui la part principal d'aquesta revista.

L'efecte que ha fet á nostre públich ha sigut sorprenent: tal com succehí ab *Orfeo*, de Glück, nostres *dilettanti* s'han fet creus de que á través de prop d'un sigle haja arribat á nosaltres, esclatant de bellesas, una obra poch menos que oblidada en los arxius y bibliotecas musicals. Com si s'hagués evocat á nostra presencia un vellet del sigle passat, letxuquino, net y pulcre, ple de salut y bon humør, ab paraulas justas y naturals com fillas de la terra, sense usar may cap dels mil y un artificis que avuy están tan en boga, axís mateix nos ha entusiasmat la frescor, la bellea y l'enginy de *El matrimonio secreto*. Confesso que no conexia poch ni molt á Cimarosa; mes lo proclamo mestre de mestres. Y tant so just en aquesta apreciació, en quant després del estreno he llegit un de sos biògrafos, que dona los següents datos:

«Domingo Cimarosa nasqué en Nápols en 1749, entrant en son Conservatori, ahont se perfeccioná en son estil dramátich baix la direcció de Piccini. Era un geni fecund y original, y vá adquirir una reputació europea per lo gran número de sas òperas, que li valgueren una posició brillant en la cort de Catarina II, en Sant Petersburg. Dexá Russia á fins de 1792, y se'n aná á Viena en qualitat de mestre de Capella y feu allí representar sa obra mestra *El matrimonio secreto*. Aquesta òpera produhí un grandíssim efecte en Viena, y pot ésser citada com á model de forma, d'elegancia y d'originalitat dins del estil de l'òpera còmica. Cimarosa tenia llavors trenta vuyt anys, y tenia ja escritas més de setanta obras dramáticas. En 1793 torná á Nápols y publicá encara una prodigiosa quantitat d'òperas, de missas y cantatas.

»En sas òperas se distingeix sobre tot per la abundancia y la frescor de las melodías, la verba còmica y la originalitat picanta.

»A la profunditat de la armonía y á la habilitat de las formas reuneix un conexement superior de la veu humana y de la instrumentació. Sab produhir una extranya bellea d'unitat tonal en sas partituras,

malgrat los modestos medis de la orquesta de son temps.»

Los que hajan vist l'òpera y llegixin després aquestas ratllas, se farán cárrech fáclilment de son alt grau de certesa.

La execució que li ha cabut en lo Lírich, no fou de lo més recomanable, distingintse ab tot las senyoretas Huguet y Calví y'l senyor Campins.

Los demás estrenos de la quinzena han correspost al teatre de Novetats. Lo primer fou la comedia de Sardou *Los burgueses de Pontarcy*, lo segon *El mejor cazador*.... y lo ters *El primer choque*.

Respecte al primer dech confessar que s'hi veu brillar poch la má de Sardou, ja ab la poca consistencia de la comedia, ja ab la poca novetat de las principals escenas. Los personatjes tampoch semblan portar la firma del dibuxant tan célebre. A son poch èxit hi contribuí lo notori descuyt ab que la posá la companyía Mario.

El mejor cazador.... es un arreglo fet per lo fill del senyor Mario, de la comedia *Oro ed oripello*, que'ns doná á conèxer la companyía Novelli. Agrada al públich, que cridá al autor del arreglo.

Finalment, l'èxit gros ha sigut per la comedia del senyor Sánchez Pérez, *El primer choque*. Lo primer èxit de la temporada y per axó sens dubte s'ha guardat per l'última època.

L'autor, que assistí á l'estreno, pogué convencers de que'l públich ascoltá religiosament sa producció y feu justicia á las moltas bellesas que conté, essent una de las principals lo llenguatge naturalíssim, clar, precís y distingit, adornat ab una prosa castissa. Crech que'l senyor Sánchez Pérez no ha escrit més que duas comedias de dimensions; però á judicar per ellas, está ja tan ben reputat en lo camp de la literatura dramática com més de quatre autors que sols nos sorprenen per sa fecunditat.

Dexo per altra revista parlar de la companyía Franceschini.

X.

LLIBRES REBUTS

El Año pasado.—*Letras y artes en Barcelona*, por J. Ixart. També aquest any ha recopilat lo distingit crítich, en un interessant volum, los articles que las diferents manifestacions artísticas que han tingut lloch en Barcelona li han inspirat á sa ploma observadora y precisa.

Lo tomo que acabem de rebre y de llegir tot á l'hora (y qu'es lo V de la colecció), está tot ell plé de las qualitats que avaloran en tanta de manera las obras de l'Ixart.

De molt bona gana dedicariam á aquesta obra un ó varis articles, que de bo's mereix; mes no volem en primer lloch fer crítica de críticas, y en segon no creyem just anticiparnos á la impaciencia dels lectors, donantlosi de manera vaga noticia de lo qu'ells s'han d'estimar més veure per sos propis ulls, rebent axís impressions de primera má.

Si ressenyem tot lo digne d'elogi que hi há en lo lli-

FERNET-BRANCA
Especialidad de BRANCA HERMANOS, Milán.
Grandes recompensas en las Exposiciones Internacionales.

El Fernet-Branca es el licor más higiénico conocido. Veinticinco años de éxito en Europa, América, Oriente y África; recomendado por los príncipes de la Medicina, y extendido su uso en los hospitales.

Efectos garantidos por los certificados de las autoridades, de los médicos, etc.

Representados por los Sres. Polli y Guglielmi.—Barcelona.

Concessionaris per l'América del Sud: C. T. Hofer & C^o.—Génova.

PIESSE & LUBIN
Fabricantes de Perfumerías
de todas cuantas flores exhalan fragancia

AROMAS DULCES
OPOPONAX LOXOTIS
FRANGIPANNI PSIDIUM
Y MIL OTRAS

Se vende en todas partes por los Perfumistas y Drogueros

2 New Bond Street Londres

Guardese contra imitaciones!
El legítimo está firmado
Piesse & Lubin
TRADE MARK: RUBEN DEER.

COMPIA LIEBIG
Las mas altas distinciones en todas las Grandes Exposiciones Internacionales desde 1867.

VERDRO EXTRACTO de CARNE LIEBIG

FUERA DE CONCURSO DESDE 1885

Caldo concentrado de carne de vaca utilísimo y nutritivo para las familias y enfermos.

Exigir la firma del inventor Baron LIEBIG de tinta azul en la etiqueta.

Se vende en las principales Droguerías, Farmacias y Casas de Comestibles de España.

En Barcelona dirigirse á los Sres. A Azéma y Jeanbernat agentes, 12 Paseo de Gracia

ACABA DE SORTIR

NIOBE

NOVELA DE

JOSEPH PIN Y SOLER

Se ven en todas las librerías

Preu: 4 ptas.

AGUA FIGARO TINTURA ESPECIAL

en 2 dias ó instantánea

para los **CABELLOS** y la **BARBA**

AGUA FIGARO, tintura Rubio dorado, impide la caída del pelo y facilita su salida.

LICOR FIGARO

Por Mayor: PARIS, 1, Boulevard Bonne-Nouvelle.

En Barcelona: S. Vives, Pasage Bacardí, 1.

LIBRERÍA D' A. VERDAGUER

Venda de obras catalanas dels principals autors.

Suscripció á tots los periòdichs catalans, (Ilustracions, Revistas, Diaris).

Rambla del Mitj, 5.—Barcelona

bre, nos repetíam á nosaltres mateixos, dihent lo mateix que'ns feren dir los anteriorment publicats; axís es que solament insistim en lo hon tó en que está sempre la crítica, may descomposta, xabacana ni mal intencionada, y sí sempre justa (en quant á llenguatge), punxant é instructiva.

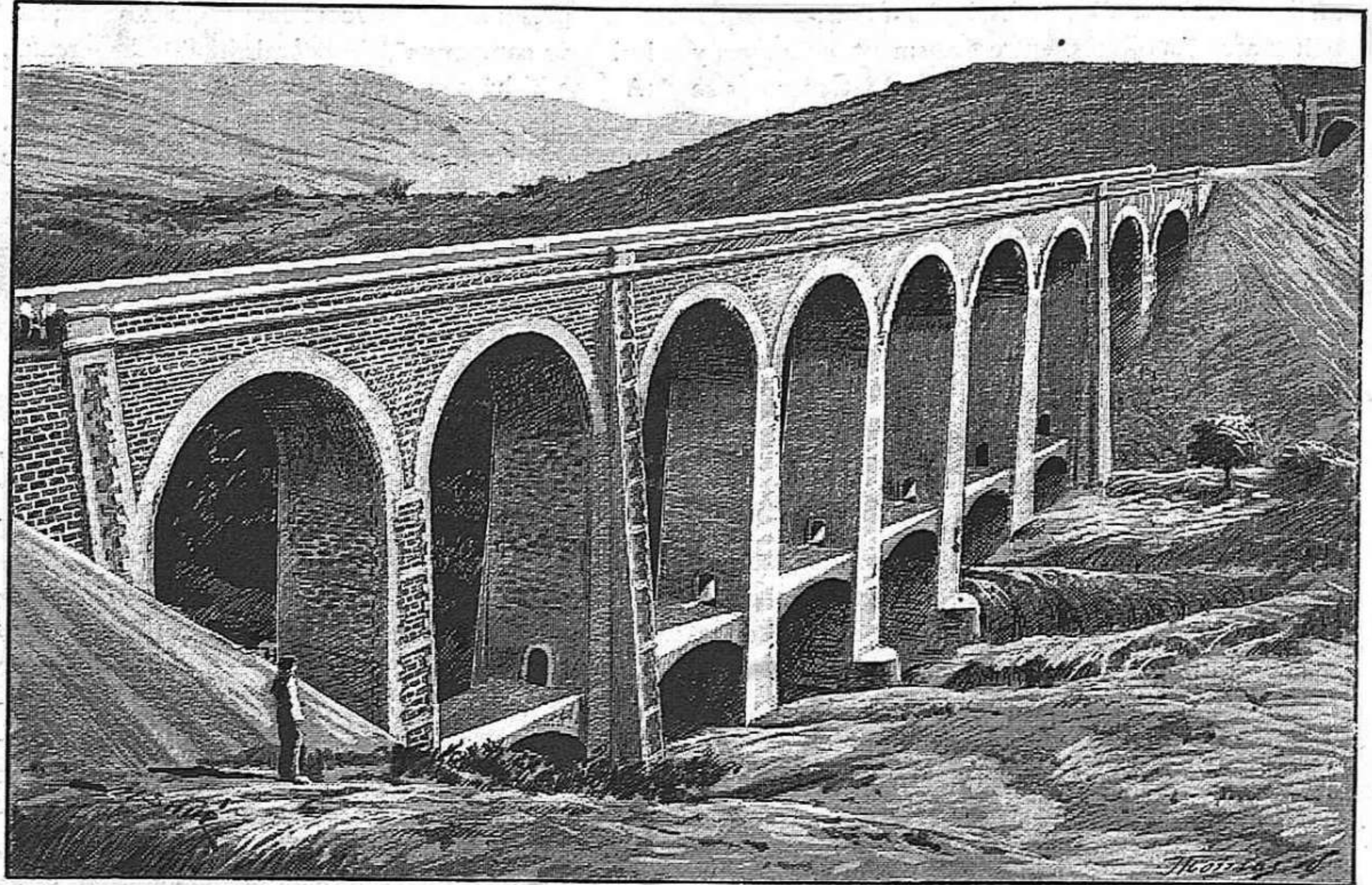
De totas las arts tracta l'Ixart, y de totas ab notoria competencia. Comensa dedicantse á Bibliografía, y examina lo tomo dels Jochs Florals del any passat y las obras de Soler, Parés, Mestres, Balaguer, Verdaguer, Briz, Trullol, Bosch de la Trinxeria, Pin y Careta, entrant després en la prosa didáctica.

Parla després del primer trimestre *literari*, del cant flamench á qual secció trobem que hi dona massa importancia, del Teatre Catalá, de las companyías y dramas castellans, de Novel·li, del balans teatral, de revista musical, acabant ab dos magnífichs treballs dedicats l'un al malaguanyat Querol y l'altre á la Exposició Artística.

Dona fi al llibre un apéndix ó *última hora* en que's dona compte dels successos més recients de las arts y lletras en Barcelona.

Posats á fer comparacions entre uns y altres articles, no sabem ab tota franquesa quin es lo mellor de tots ells, perque las mateixas bonas qualitats que's notan en l'un, resplendexen igualment en tots los altres, de manera que'l mellor partit que podem pendre es recomanar lo llibre, segurs de que'l qui llegixi lo primer capítol no ha de dexar *El Año pasado* fins á haverse assavorit totas las esquisitats de fondo y de dicció.

Se pot adquirir lo llibre de l'Ixart en las principals llibrerías, al preu de 3 pessetas, y forma un elegant volum de 20 per 12 centímetres, de 400 planas.



LO PONT DE LA SEULA, EN LA LINEA DE LA ZAYDA Á REUS

SALICILATS DE BISMUT Y CERI

Recomanats per la Real Academia de Medicina. **DE VIVAS PÉREZ** Receptats per los metges d'Espanya y Ultramar.

Adoptats en los hospitals y la Marina, **PERQUE CURAN INMEDIATAMENTE, COM CAP ALTRE REMEY** empleat fins al dia, tota mena de vòmits y diarreas: dels tisichs, dels vells, dels noys, còlera, tifus, disenterias, vòmits de las criaturas y de las embarazadas, catarrros y úlceras del estómach, piroxis ab erupciones fèitís. Cap remey ha alcançat dels metges y del públich tant favor per sos bons resultats com nostres.

SALICILATS DE BISMUT Y CERI,

que's venen en totas las farmacias d'Espanya, Ultramar y América del Sur.
Cuidado ab las falsificacions, porque'ls altres no darán lo mateix resultat. Exigiu la firma y marca de garantia.

PREUS: En tota Espanya, la caps gran, 3'50 ptas.; petita, 2 ptas.

Dipòsit general: Almeria, FARMACIA VIVAS PÉREZ desde hont se remeten á totes parts, enviant 75 céntims més per certificar.

AL EN GROS: Madrid: M. Garcia, Sociedad Ibero-Universal y J. Hernández. — Barcelona: Societat Farmacèutica, Fills de J. Vidal y Ribas y Alomar y Uriach. — Habana: Lobé y C.^a, farmacia y droguería de José Sarrá. — Puerto Rico: Fidel Guillermet. — Mayagüez: Guillermo Mulet. — Manila: D. Pablo Schuster. — Buenos Aires y Montevideo: en totas las principals farmacias.



ASMA y CATARRO

Curados por los **CIGARRILLOS ESPIC**, 2 fr. la Cajita.
Opresiones. Tos. Constipados. Reumas. Jeneralias.
Venta por Mayor: PARIS. J. ESPIC, rue Saint-Lazare, 20.
Exigir esta firma sobre cada cigarrillo.
Depósito en todas las Droguerías y Farmacias de España.

VERDADERAS PILDORAS DEL D^r BLAUD

Empleadas con el mayor éxito, hace más de 50 años, por la mayoría de los médicos, para curar la **Anemia**, la **Clorosis** (colores pálidos) y para facilitar el desarrollo de las jóvenes.

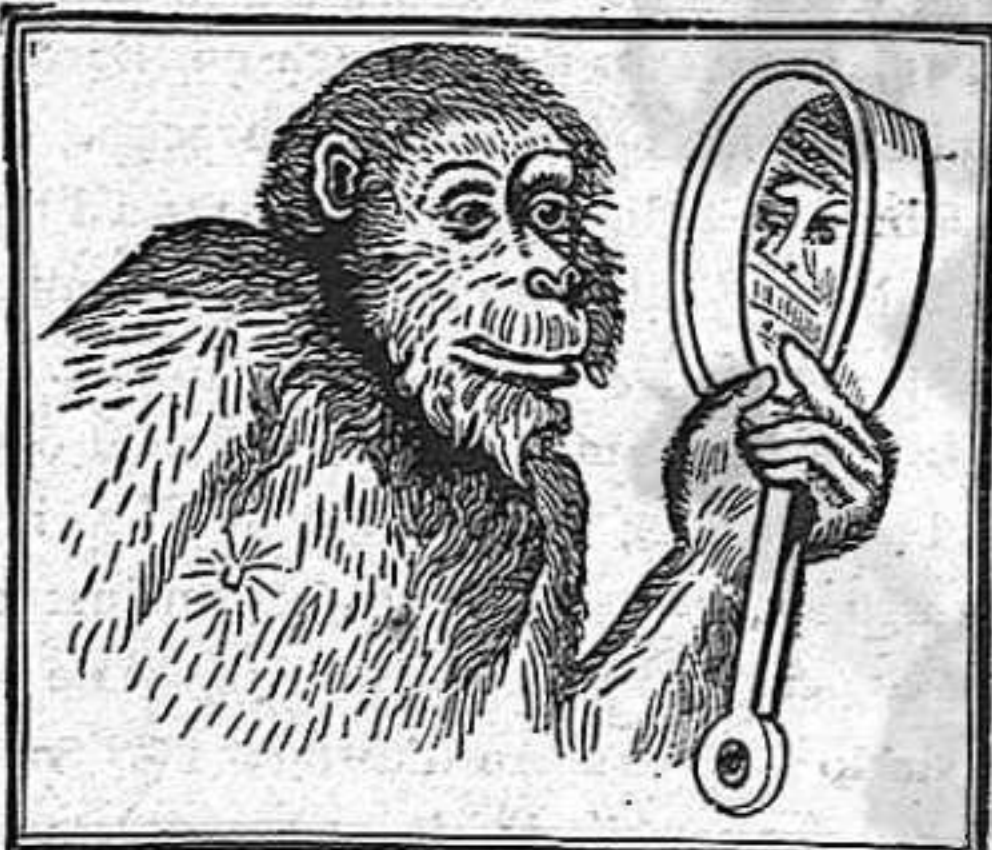
La inscripción de estas pildoras en el nuevo Codex francés, dispensa de todo elogio.

NOTA. — Estas pildoras no se venden más que en frascos de 200 y medios frascos de 100, al precio de 5 y 3 francos, y nunca sueltas.

Exigirse sobre cada pildora el nombre del inventor como en esta marca.

DESCONFIESE DE LAS FALSIFICACIONES

PARIS: 8, Rue Payenne. — De venta en las principales Farmacias.



LIMPIEZA SIN RIVAL

Lo viejo se vuelve nuevo!!

PASTA BROOKE

(MARCA MONO)

Hace el trabajo de un DÍA en una HORA.

Este maravilloso producto es indispensable para limpiar, fregar, frotar y pulir metales, marmol, puertas, ventanas, hules, espejos, suelos, utensilios de cocina, etc., en una palabra, todos los objetos de toda casa, tienda, almacén ó buque.

Limpia las manos grasientas y manchadas, y es el mejor extractor de orin y suciedad.

De venta en todas las droguerías.

Depositarlos: Sres. Vicente Ferrer y Compañía, Hijos de J. Vidal y Ribas y José M. Roca

VI DE TAULA

Collita particular de l'hisenda "INDIANO"

BALLESTÀ

PREMIAT

ab Medalla de Plata, en la Exposició Aragonesa de 1885 y Medalla d'or en la de Barcelona 1888

Preu: 50 céntims ampolla

BODEGA:

Plassa del Duch de Medinaceli, 6
BARCELONA

En todas las Perfumerías y Peluquerías de Francia y del Extranjero.

La VELOUTINE

Polvo de Arroz especial

PREPARADO AL BISMUTO.

Por CH. FAY, Perfumista

9, Rue de la Paix, 9, PARIS

TALLERS D'EBANISTERIA

Y DECORAT D'HABITACIONS

DE

JOAN SANCHEZ

Mobles d'art de totas épocas y estils, y mobles econòmichs de fantasia y capritxo.

Montaner 133 y 135, entre'l de Mallorca y Provensa

BARCELONA

VERDADEROS GRANOS DE SALUD DEL D^r FRANCK

Aperitivos, Estomacales, Purgantes

Depurativos

Contra la Falta de Apetito

el Estreñimiento, la Jaqueca

los Vahidos, Congestion, etc.

Dosis ordinaria: 1 á 3 granos

Noticia en cada caja.

Exigir los Verdaderos en CAJAS

AZULES con rótulo de 4 colores y

el Sello azul de la Unión de los

FABR. CANTES.

Paris, Farmacia Ler y principales P^{as}

BANCO VITALICIO DE CATALUÑA

SOCIEDAD DE SEGUROS SOBRE LA VIDA

Capital de garantia independiente de las reservas matemáticas

10.000.000 de pesetas

Dirección y oficinas: Ancha, 64.—BARCELONA.

Falta de Fuerzas

ANEMIA - CLOROSIS

EL HIERRO BRAVAIS

Ensayado por los mejores médicos del mundo, pasa inmediatamente á la economía sin causar desórdenes. Reconstituye y vuelve á dar á la sangre el color y vigor necesarios.

Cuidado con las falsificaciones y numerosas imitaciones.
Exigir la firma R. BRAVAIS, en rojo.
DEPÓSITO EN LAS PRINCIPALES FARMACIAS.
Por Mayor: 40 y 42, r. St-Lazare, Paris

XINXETAS DE DOBLE SERVEY

MOLT CURIOSAS, MOLT BONICAS.



30 horas de bona claror ab olis dolents, y 4 dias ab olis purs.

La caps per 100 serveys: 25 céntims.

En totas las botigas á la menuda y COMISIONISTAS.

Naveau & C.^e, 22, rue Dussoubs, Paris.

El mejor dentrífico mas agradable y, sobre todo, mas Higienico:

Agua de Philippe

empleada con la

Odontalina

PASTA DENTARIA, VERDADERO CARMIN DE LA BOCA

PARIS

HERMELIN, 24, r. d'Enghien